

356
ago 6
Ha G

10315

PIN Y SOLER

SOGRA Y NORA

COMEDIA

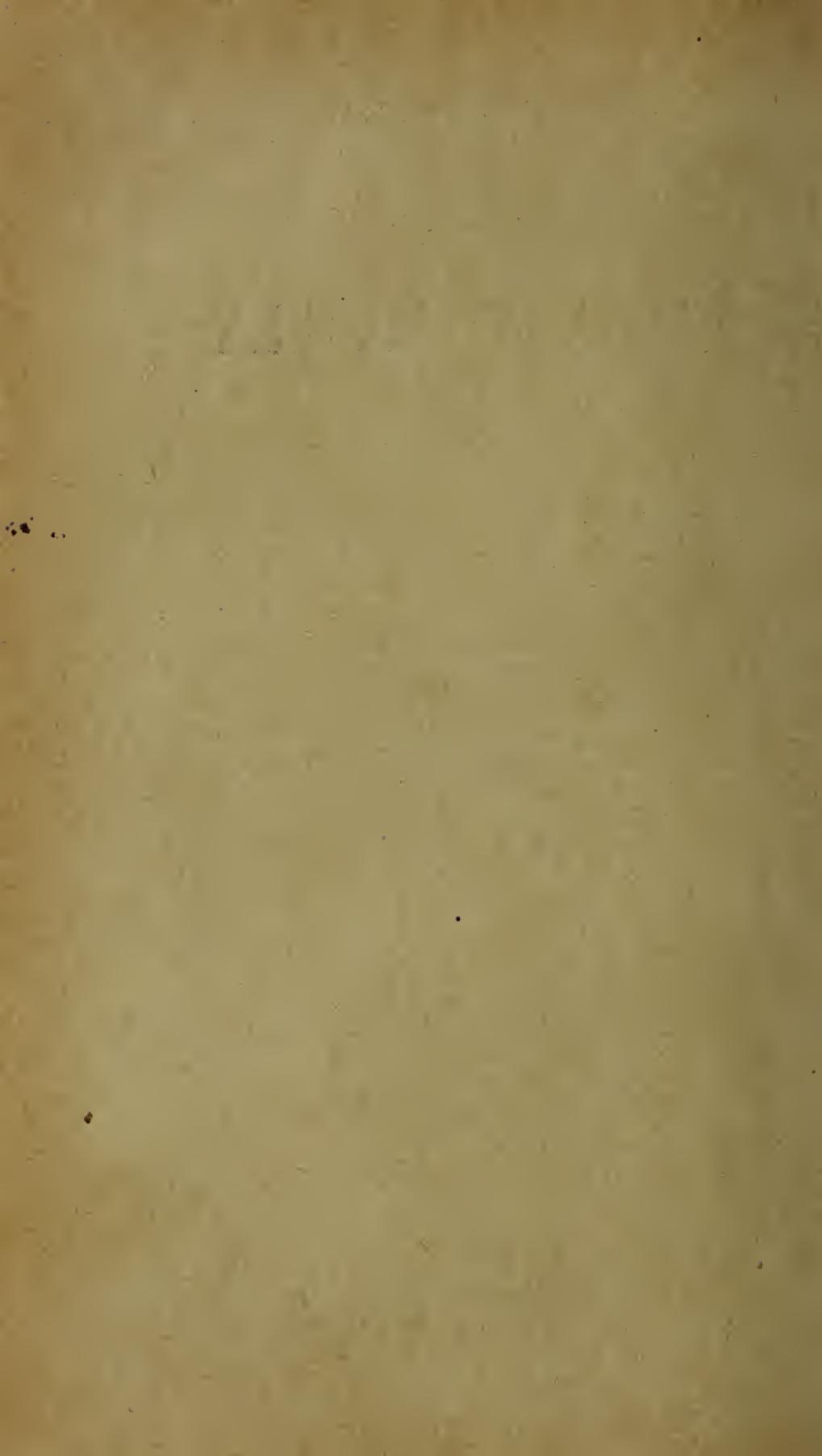
EN TRES ACTES, EN PROSA

*Estrenada en lo teatre de NOVEDADES de Barcelona,
lo 14 d' octubre de 1890.*

BARCELONA

DE VENTA EN LA LLIBRERÍA DE I. LOPEZ
RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 20

1890

J. PIN Y SOLER

SOGRA Y NORA

COMEDIA

EN TRES ACTES, EN PROSA

*Estrenada en lo teatre de NOVEDADES de Barcelona,
lo 14 d' octubre de 1890.*

BARCELONA

TIPO-LITOGRAFÍA DE LLUIS TASSO
ARCH DEL TEATRO, 21 Y 23

1890

REPARTIMENT.

PERSONATGES.

ACTORS.

ENRIQUETA (la Nora). . . .	D. ^a Carlota de Mena.
D. ^a ROSA (la Sogra).. . . .	» Concepció Palà.
MISTRESS PRICE (Helena).. .	» Carme Parreño.
MARINETA (Cabrera).. . . .	» Catarina Fontova.
TUYAS (Masovera).	» Elvira Morera.
CÀMBRERA.	» Rosa Castillo.
DIDA.	» Elvira Morera.
LA NENA ELISA.	» Carlota Freixa.
DOCTOR GRÀU..	D. Teodoro Bonaplata.
PAU.	» Hermenegildo Goula.
QUIMET.	» Ramón Soler Maymó.
BARTOMEU.	» Lleó Fontova.
MIQUEL.	» Lluís Muns.

Nens y nenas, criats, cambreras, didas, etc.

Direcció artística: D. Antoni Tutau.

SOGRA Y NORA.

PERSONATGES.

Doctor Gràu, ex-metje de regiment, 50 anys passats, distingit, senzill.

Vestit sobriament, cap objecte nou, botinas blancas usadas, ab esperons; durant lo primer y segon acte. Calsat negre, que no siga enllustrat, net de roba blanca, mudat; pero molt senzill, al tercer. Catxutxa ab visera, rellotje de níquel (de 30 pesetas), fuhet, etc.

Pau, 30 anys. Rich desenfeynat... ha estudiad ciencias, pero no té cap títol científich... Afectuós, poch aficionat á enamoraments formals.

Primer acte: un para-pols clar ó paltó lleuger al bras, guants no posats, camisa blanca; al segón: trajo de vellut de cotó color de tòrtora, usat, rellotje sense cadena: un cordó negre, barret de feltre, botas de cassador. La pipa que fumará, sense estotx, se la treurá de la butxaca de l' americana, un ganivet comú, que treurá pera netejar la pipa, camisa de color.

Quim, 30 anys. Bon ingenier, bou marit, bon fill, bon pare; una mica fill de botiguers qu' han fet fortuna.

Surt ab un trajo de viatje que modificará un poch pera sentarse á taula. Segón y ters acte s' haurá mudat, no obstant, sense estrenar rès.

Bartomeu, 60 anys. Masover d' edat que la sap més llarga de lo que sembla.

Vestit de pagés vell del camp de Tarragona.

Miquel, criat mitj pagés, mitj vilatá.

Vestit de roba de son amo. Per servir á taula, jaqueta negra d' orleans. Ho pendrá tot ab tovalló; 's posará ans de servir, guants de fil blanch.

Doña Rosita, la Sogra, 48 anys. Senyora rica, viuda de un propietari de fàbricas, depòsits de robas, etc., que li ha deixat fer la séua santa voluntat. Mare afectuosa y autoritaria; molt carinyosa ab tothom menos ab sa Nora.

Primer acte: vestit de seda; segón: vestit de camp molt senzill, mitenes, sombrilla, etc.; ters: *més vestida* qu' al primer acte.

Enriqueta, la Nora, 26 anys. Senzilla, juganera; d' educació superior á la Sogra. Filla de gent qu' han viscut sempre de renda. Rendas curtas.

Vestits de camp elegants y frescos.

Última escena vestit de cambra obert per davant, enagua blanca rica, babutxas...

Mistress Price, 28 anys. Una mica excéntrica en lo vestir. No es necessari que mudi de trajo; afegirà solament al segón acte algún detallet pretenció.

Tuyas, masovera. Muller de Bartoméu, pagesa del camp de Tarragona.

Marineta, cambrera, 20 anys. Cambrera barcelonina de casa de burgesos richs... certa llibertat de maneras impròpria de las domésticas de casas rigorosament muntadas.

Davantal blanch, vestit de merino negre, pentinat senzill.

Una dida, criadetas pe 'ls nens.

Nens y nenas. Un de dos anys, en brassos de la dida; un de 3 ab la noyera; un de 4 y una nena de 5 anys. Lo nen de 4 y la nena de 5 anys, vestits més que senzills. Davantalets de tela crúa, mitjons de color, pantorrillas núas, brassos idem, cabells llarchs, sabatetas de camp que no sigan novas.

Al comensar la comèdia, Miquel y Marineta s' posan á parar taula. Lò servey serà: estovallas de tela crúa gris ab franjas vermelles, tovallóns idem. Plats y plàtaras de porcelana fina, cristalls bacarat, cuberts de plata. Totas las superfluitats de taulas ben servidas. De cap manera l' horrible y fastigós escuradents, lo *palillero* de la gent mal criada, ni l' *enjuage* final.

Epoca 1890, l' istiu.

Siti: la *Villa Fontfreda*, que s' suposa ser un mas antich, arreglat á la moderna, entre la província de Lleyda y la de Tarragona. Lo menjador, ab part del vestibul al fondo per hont s' ha de véure 'l jardí.

ACTE PRIMER

Menador de la villa Fontfreda, tant rich com se puga, ab lo ben entés que las pinturas de la decoració no han de ser ni gólicas, ni renaixament, ni estrambóticas; val més blancas.

ESCENA PRIMERA.

MIQUEL, MARINETA.

MIQUEL.

¿Y bé? ¿cóm va la séua mestressa? (*Parant taula.*)

MARINETA.

Ja podria dir la nostra... Sembla la pobre senyora que no siga de la casa.

MIQUEL.

Ella bé diu la méua cambrera, parlant de vosté.

MARINETA.

Perque 'm feu venir expressament pe 'l seu cuydado. Tots vosaltres la serviau de mala gana, embabicats ab la senyoreta...

MIQUEL.

¡La nostra jove! ¡la nora! (*irónich y rihent*) com diu la senyora... sembla quand anomena á la senyoreta que s'empassi un paper d' agullas... Bé, ¿nosta ó de vosté, cóm se trova?

MARINETA.

¡Malament! Si li repeiteix l' atach no se'n aixeca.

MIQUEL.

¡Ha degut morir tantas vegadas!

MARINETA.

¡Ara va de bó! no més fa que jemegar.

MIQUEL.

¡Densá qu'ahir vespre se las tingué tant tiesas ab la senyoreta!... jo era per allí fora aconduhint las regadoras dintre la caseta de las eynas... había regat las hortencias, la senyora americana había exit à

contemplar la lluna...tot ho vaig sentir... «¡que quand »vinga 'l noy li diré lo qu' aquí passa, lo poch res-»pecte que se 'm té, la mala criansa que donas als »nens, lo suvint que 'ls deixas pera anar à no sé »hont... ab ton eusi!»

MARINETA.

¡Això li diguèl! ¡tant la renyá!

MIQUEL.

Tant y tant que la feu enfadar com máy l' había vista. Jo me las miraba d' allí (*l jardi*) los ulls li eixian del cap, los llavis li tremolaban... semblaba que li digués cosas de part de dintre... Sols li respongué ab molta rabia: «¡mal cor!» «vosté es un mal cor», deixantla ab la paraula à la boca. Llavors la *vieca* s' enfurismà més que més... La cridá à vosté, cridá à la séua inseparable Helena, me cridá à mi... (*rihen*) ab una mica més crida al sereno.

MARINETA.

Jo la vaig ajudar à despullarse, 's ficà al llit parlantse sola, sospirant.

MIQUEL.

«Y quand per lla à las deu, ans de retirarse, la senyoreta li portà una tassa... de no sé qué?...»

MARINETA.

Ni sisquera 's va girar. La senyoreta 'm va deixar la tassa recomanantme que li fes pendre... Quand va se fora la vaig llenyar.

MIQUEL.

«Per qué?

MARINETA.

La senyora m' ho va manar. «Marineta, vúydala »bé, réntala bé de dins y fora. No vull pendre res »de mans séuas», me digué ab rabia.

MIQUEL.

«Qué té por que l' enmatzinin? ¿que la séua nora l' enmatzini? (*rihen*) ¡quin geniot!... De vosté bé va pendre aquella tassa de sopa ab rovells d' ou, y avuy, si no m' erro, ha prés... (*Mostrant la tassa y cubert que hi haurá damunt del trinxant.*)

MARINETA.

Lo cert es qu' ha passat molt mala nit... ha tingut basca, vómit...

MIQUEL.

¡Millor! Això li haurá vuydat lo reconot de rabias que té dintre 'l cos.... ¡Seriament!... ¿vosté creu qu' está malalta? ¡Com jo! Si fa llit es pera atendrir à son fill quand avuy arriví, pera donarli à entendre lo molt que sa nora la fa sufrir, los martiris que passa... Tot es comedia... Cada vegada que 'l senyoret se 'n va pe 'ls seus negocis, al tornar, trova malas caras... ¡Jo d' ell! rich com es, ja hi posaria bon ordre... ¡casat! casa vol.

ESCENA II.

Anteriors, DOCTOR GRÁU.

MARINETÀ.

¡Ay, senyor Doctor! quand la senyora 'l vegi. Ja 's pot amanir... ¡Deu lo guard! ¡Deu lo guard!

DOCTOR.

(*Espolsantse ab lo fuhet, aixugantse l' front.*) ¿Y aixó? ¿qué s' ha posat més mala? (*Saluda ab lo cap.*)

MIQUEL.

(*Ràpit.*) Acava de pendre una sopeta, mitja perdiu, compota de prëssechs...

MARINETÀ.

Lo vam enviar á cercar ahir vespre á las onze... y arriva ara...

DOCTOR.

No era á casa... avuy de matinada he tingut d' anar molt lluny... á veure un malalt de bò-de-bò... ¡Aneu! ¡diheuli que soch aqui! (*Surt Marineta.*)

ESCENA III.

DOCTOR, MIQUEL, entra PAU.

DOCTOR.

¡Ola, eixerit! ¿quin vent te porta?

(*Miquel pren lo barret de Pau, algún paquet que l' Doctor duya á la mà. Surt.*)

PAU.

¡Deu lo guard, Doctor! Arrivo esbufegat. La cu-sina m' ha enviat un recado dihentme que la tia es-taba indisposada, per altre part lo Quimet serà din-tre pochs minuts á l' estació (*mira l' seu rellotje con-sultantlo ab lo de damunt de la ximenea*). y voldria anar á rebrel... per las feynas que tenim, fins es des-attençió no accompanyar á qui va y bé de las nostras masias, á la estació, á la vila... ¿que ja l' ha vista? (*A sa tia.*)

DOCTOR.

No... Per certs detalls... (*lo plat y cubert de da-munt lo trinxant*) per l' experiència que tinch de la méua amiga y clienta, suposo que no serà gran co-sa... ¡la malaltia de sempre! la de quand arriva son fill, ton estimat cusi.

PAU.

¡Senyor Gráu! (*Reptántlo.*)

DOCTOR.

¿Sembla que doubtis del meu diagnóstich?

ESCENA IV.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

La senyora 'm fa dir que tingui la bondad d' esperar-se. S' està vestint.

DOCTOR.

(*A la cambrera que 's retira.*) L' esperaré. (*A Pau.*) Lo que té la nostra malalta son malaltias imaginarias, de las que no fan morir. En primer lloch, té la malaltia de trovar mal dit lo que diu sa nora, mal fet lo que fa; com res de lo que Enriqueta diu ó fa li agrada, passa la vida reptant, enfadantse... donant disgustos à tots, que naturalment, son disgustos per ella. Quand ha près una bona enrabiada té bascas, mal de cap, atachs de bilis; refusa 'ls cuydados de sa nora, dilihent—ho diu à sa cambrera que 's dirho à tot lo servey—que té por d' una mala beguda; insinuant coses!! (*molt serio y marcat*) y lo més grave es que s' imagina de bona fe totas las negrors que conta.

No he dit, no he volgut dir que la téua tia fingeixi, que 's fassi venir malaltias; dich solament que no li desagrada... del tot, tenir alguna indisposició quand son fill arriva... com es grat al soldat ser vist ab un bras envenat si la ferida 's lleugera.

ESCENA V.

Anteriors y MARINETA.

MARINETA.

(*Qu' ha tornat, arreplega 'l servey de l' esmorsar de sa mestressa y 's barreixa en la conversa.*) Vostè 'm dispensará, senyor Gráu; pero lo que 's aquesta vegada la senyora ha tingut un atropell molt serio; per poch se 'm mor entre 'ls brassos.

DOCTOR.

(*A Pau, que 's dirigeix corrent à la cambra de sa tia.*) No corris, créume; deixa dir à la cambrera. Porta tal afecte (*irónich*) à la séua senyora, que comparteix tots los seus odis.

PAU.

¡Odis!

DOCTOR.

Antipatias, si la paraula 't sembla massa fortia.

PAU.

Ni antipatias.

DOCTOR.

... Y quand l' estimació, en lloch de calmar irrita,
potser fora més profitosa si fos menos exuberant.

MARINETA.

Per mi la senyora primer que tot... quand veig
una...

PAU.

¡Marineta! (*Reptántla.*)

DOCTOR.

Déixala dir... 'ns anaba á repetir paraulas de sa
mestressa... ta senyora tia.

MARINETA.

... Quand una senyoreta jove vol saber més qu'
una senyora... de pés, m' indigno; dono la rahó...

DOCTOR.

A la senyora de pés.

PAU.

¡De totas maneras! (*Indignat senyalant á Marineta la porta. Marineta se 'n va.*)

ESCENA VI.

DOCTOR, PAU, ENRIQUETA.

(*Enriqueta porta grans manochs de gramineas, de flors de bosch quals cùas anirá tallant ab un elegant secator, arreglant las flors dintre gerros de las reconeras y panerets de sobre-taula. Lo Doctor s' aixeca del balancí hont seja y la saluda ab carinyo Pau li dona la mà ab afecte; ella li posa una floreta al tráu del jech y li diu amistosament irónica:*)

ENRIQUETA.

¡Cóm premi de celeritat! ¡Te vaig enviar recado
ahir, que no eran las onze, fente saber la indisposició
de la mamà... y arrivas ara! Per venir del teu Mas,
qu' està lluny d' aquí... mitj' horeta, has estat casi
mitj dia, has caminat á rahò de... Ajúdim (*al Doctor*) á calcular quànts kilòmetres ha fet per hora.

PAU.

Quand arrivá 'l recado ahir vespre...

ENRIQUETA.

Estudiabas astronomia, passejante al ras...

PAU.

Habia surtit, y al tornar á casa tothom dormia.
T' asseguro, Enriqueta, que fins ara mateix no he sa-
pigut la novedat.

DOCTOR.

Bé, bé; no s' alarmin. Es l' indisposició de rigor en
semblants cassos... efecte de l' emoció. (*Irónich.*)

ENRIQUETA.

Lo senyor doctor no créu la mitat de lo que 'ls
séus malalts li contan.

DOCTOR.

Dispensi, senyora, no crech lo que 'm contan certs
malalts... Per altra part, la séua senyora sogra no
m' ha contat res, encara no l' he vista.

ENRIQUETA.

Donchs cregui que 'ns alarmá de veras... no vol-
guè sopar, li vaig preparar una tasseta de thé, y la
rebutjà ab un fàstich!...

DOCTOR.

Ha sigut menos rigorosa ab sa cambrera... ha près
bons aliments... y segons m' ha fet dir, està vestint-
se... (*Pausa*)

De manera, que no tenint malalt de cuydado, vol-
dría afanyar la visita donant consells...

PAU.

(*Rihent.*) No hi ha res que 's doni ab més genero-
sitat.

DOCTOR.

(A *Enriqueta*.) ¿Cóm están los nens? ¿bé?... ¿Y tú
Pauhet? ¿Ja no deus tenir palpitacions? ¿dolorets
sorts? ¡molt sorts! ¿Recordas? ¡los dolorets de quand
vas vindre acompañant á ta tia y á la séua hermosa
amiga Mistress Price (*rihent*) la bella Helena!

(*Enriqueta s' entreté arreglant las flors.*)

PAU.

No senyor, no; cap doloret; ni sort... ni mut.

DOCTOR.

Si ja t' ho deya... no 't moguis, *Pablito*, no hi tornis
á grans ciutats hont la vida enerva... als qui s' afanjan;
per lo travall excessiu de cervell, als qui tenen
la fortuna feta—es lo teu cas—per la facilitat de
sensacions, lo molt parlar, discutir, viure de nit...
No hi ha com lo camp pera curar dolorets sorts...
Plantarse al mitj del rocam, respirar bons ayres,
béure ayguas puras...

PAU.

¡O vins! (*Rihent.*)

DOCTOR.

No m' hi oposo... ¡vins purs y vegetar!

(*Enriqueta va y ve arreglant los gerros, fins ix de
la escena, hi torna portant un objet qualsevolga, ad
libitum.*)

PAU.

¡Sobre tot vegetar!

DOCTOR.

Llevarse á trench d' auba, desdejunarse ab forquilla,
esmorzar á las vuit, fer las deu, dinar á mitj dia;
cafè ab bona cosa de sucre perque congestioni una
mica, un glopet de rom, llarga siesta, berenar, pas-

sejada higiènica à cavall, sopar ab claror de dia, un cigàret à la porta, l' istiu; à vora 'l foch, l' hivern... ¡Y à retiro!... lo qual no vol dir à dormir... (*Pausa.*)

¿Veritat qu' es agradable, finestras obertas, lo fullejar llibres amichs? ¡lo travallar en mitj de la solenne pau de la natura que sembla reposarse, sense que la quietut siga interrompuda més que per lo lladrar dels gossos, qu' una veu llunyana dexondeix; lo crit de l' oliva, d' algun aussellot nocturn que conta amoretas à sa companya!...

PAU.

M' ha costat una mica de fermhi. Los primers dias, del camp, m' incomodaban los viaranys pedregosos; dels arbres, al assentarmhi sota, 'ls insectes que 'n queyan; de la gent pagesa, las respotas evasivas, la innata desconfiansa... de la «Masía gran», la més habitable de las que 'm deixá 'l meu pare, las mal juntadas portas, lo pati empedrat de còdols, de palets que tallan los peus...

DOCTOR.

¿Y t' hi has anat avesant, veritat?... Més dificultós es lo ferse al soroll dels tramvias, al trasvals dels carros, al terratrémol de las grans ciutats... y no obstant hi ha desgraciats que s' hi fan. Jo que 't parlo, he passat la mitat de la mèua vida en ciutats grans. Quand lo mèu regiment anaba de guarnició à població poch important, permetaba ab un company, intrigaba, cansaba als amichs; à ton oncle Lluis, que fou tants anys diputat, fins que conseguia quedarme à Madrid, à Sevilla, à la Habana, à Barcelona... (*A Enriqueta.*) ¿Que no van à rebre à l' amo de casa?

ENRIQUETA.

Próu hi aniria... ho havia promés als nens...

DOCTOR.

¿Per qué estan? ¿Per la malaltia de la séua *sogra*? (*rialler*) no s' alarmi. Jo li responch de tot... Vajin, y aquí 'ls espero... tinch un company molt amable. (*Un llibret que 's treu de butxaca.*)

ENRIQUETA.

¿'Ns espera? ¿esmorzarà ab nosaltres?

DOCTOR.

Si esmorzan desseguit, al arrivar de l' estació, accepto; per mi serà com si fes las déu... Si 'ns posem à taula com l' altre dia qu' eran las onze tocadas!...

ENRIQUETA.

No, senyor, no; (*mirant al rellotje*) à las déu en punt à taula.

DOCTOR.

¡Alló que se 'n diu en punt!

ENRIQUETA.

Bé un punt...

PAU.

Elàstich... (*Al doctor.*) No regateixi. A las déu y déu.

DOCTOR.

Encara que siga... y vint... ¡Entesos!

ENRIQUETA.

(*S' posa un barret de camp, pren los guants; Pau li dona una sombrilla que li haurá portat una cambrera, á qui diu:*)

¡Los nens!... acompañils fins al caminal... (*A Pau.*)
¡Aném! (*Pren son bras.*)

PAU.

(*Al doctor.*) Tingui... ¿vol diaris? (*Se 'n tréu dos ó tres de la butxaca.*)

DOCTOR.

¡Diaris, jo! May ne llegeixo... sempre diuhen lo mateix... contan historias. Jo he preferit ferne.

Mentre he sigut jove he ajudat á fer l' historia del meu temps... curant febres, extrahent balas... de liberal, de carlistas presoners... ¡perseguint, perseguít!... De l' historia no més val la pena de saberne 'ls fets grossos... Las causas, las conseqüencies un las deduheix, las endevina; son casi sempre las mateixas.

ESCENA VII.

DOCTOR, SOGRA.

(*Mientras lo Doctor encara monologa, la Sogra ha eixit de sa cambra y fet com que vehent allunyarse á Enriqueta y Pau volguéss parlarlos. Agita un mocardor, un vano.*)

SOGRA.

¡Pauhet! ¡Pau!

DOCTOR.

(*Aixecantse al odir sa veu y anant ab galantería al davant d' ella.*) Amiga doña Rosita, ¿cóm van aqueixas forses? Déixils anar... corren á l' estació... Lo seu nebot volia entrar á véurela á vosté... y jo també; quand la cambrereta 'ns ha dit que vosté's vestia... Encara que metje, sols me permeto visitar seyyoras... despulladas del tot, ó del tot vestidas... vestintse, may! (*Rihent, prentli 'l bols després d' haberli donat la ma.*) ¿Qué ha tingut?

SOGRA.

(*S' assenta y sospira.*) Bon cuidado que se 'n ha donat... Encara que jo vaig prohibirlo... me sembla qu' aquella li envià recado...

DOCTOR.

Si, seyyora... no era á casa quand lo portaren...

Avuy à punta de dia he tingut de córrer al comellà del Tôrt... dues horas à cavall per veure al meu malalt... que segons sembla...

SOGRA.

¡Y com per vosté may tinch res!...

DOCTOR.

Próu que té... vint anyets de passo à cada mà. (*Las hi palmoteja amistosament.*)

SOGRA.

Gracias pe'l recort. Ja l' he felicitat altras vegadas per la séua memoria d' anys y fetxas.

DOCTOR.

N' hi ha de fetxas que may s' oblidan... quand jo era estudiant, vosté, si bé més jove que jo...

SOGRA.

No gayre...

DOCTOR.

Tant com vosté vulga... inútil precisar... vosté ja era casadora... en prova que mentres jo estudiaba 'l doctorat vosté 's va casar.

ESCENA VIII.

Anteriors y HELENA.

(*Porta àlbums sota 'l bras, música impresa. No podent donar la mà 's deixa besar per la Sogra; diu al Doctor:*)

HELENA (1).

Good moming dear, Doctor.

DOCTOR.

Good moming Mâdam'... y no 'm digui gayres cosa-s més en la séua llengua nativa... perque, ja ho sap! Aviat se m' acava 'l repertori.

HELENA.

¡Oh! Doctor sabe muy bien english... hemos visto sus libros. (*A la Sogra.*) Pope, Ticknor, Darwin... bellas letras, ciencias, todo conoce.

SOGRA.

Lo nostro Doctor es un pou de ciencia.

DOCTOR.

Burlis, burlis d' un fill de pagesos ex-metje de soldats à qui sols queda 'l recurs, quand vol parlar ab personas civilisadas, d' importunar à damas amables com vostés.

HELENA.

¡Oh! (*Púdicament.*) Dôctor estar siempre galante.

(1) Si la senyora que representa Helena no sap l' anglès, cal que s' fassi ensenyar la pronunciació exacta de las paraulas inglesas que ha de dir.

DOCTOR.

Sí, però sense malícia... La prova es qu' ab totas las mèuas galanterias m' he quedat per mereixer: *old bachelor*, com diuhen vostés.

SOGRA.

(*A Helena.*) ¿Cóm ha passat la nit? ¿llegint fins à tal hora? (*Al Doctor.*) Mirí, mirí, Doctor, quins ulls més fondos... l' haurá de renyar... sempre travallant... Quand no traduheix de l' anglés al castellà... obras místicas, ascéticas, d' un ascetisme ardent...

DOCTOR.

¿Persisteix en los seus tretze de ferse catòlica? (*A Helena.*)

HELENA.

¿No aprueba V. à mi? ¿es possible? (1)

DOCTOR.

Al contrari... intel·ligent, propagandista, activa... una adquisició com la de vosté val més que la de tota una tribu d' *igorrotes*, d' *indios bravos*, que 's fan y desfan christians com se mudan de camisa... ¡bè es veritat que no se'n mudan gayre!

SOGRA.

La tenim feta un Sant Thomás... llegint teologias, llibres de controvèrsia. (*Mirant los títols d' alguns llibres qu' Helena haurá deixat damunt d' una tauleta escriptori.*) ¡Ah! y pera reposarse dels seus estudis graves traduheix als nostros autors.

DOCTOR.

¿Nostros... de todas las Españas?

SOGRA.

No, no, als de per aquí, als que segons ella publican llibres de gran mérit... poemas, novelas, monografías, tragedias... Jo, ni 'ls titols se llegirne. (*Fulletjant.*) N' es tant entusiasta, que darrerament, al passar uns quants dias à Barcelona, nosaltres varem anar al Liceo, al Lirich, à la comedia italiana y ella se'n anaba sola ó 's feya accompanyar per mon nebot Pau, que també té la fal-lera del Catalanisme... per tot ahont feyan català...

HELENA.

Yo siempre encontrar muy... práctico, aprender la lengua del pais en que yo estoy... (*Se distreu ab los seus llibres y llibretas.*)

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¡Per aixó 'n sap tantas de llenguas! Son marit fou Vicecónsul à Danzitzk, à Odessa, à Liorna... lo pobre senyor morí à Vigo... ¡ò à Santander! no recordo bé, deixantli per sola fortuna la magnifica col·lecció de papallonas que vostè ha tractat de

(1) Que pronunciará: *possibel*. Es parauleta que 'ls americans del Nord usan moltíssim.

ferli vendre, unas quantas caixas de llibres, que ja ha venut... y uns documents personals molt embolicats. Sent nosaltres á pendre banys al «Sardinero», la vam coneixe en companyia d' una familia molt respectable... uns marxants de carbó de pedra amichs del Quimet... uns carboners riquíssims... Eran una mi-queta vulgarets... ¡sap! sobre tot la carbonera... Li feyan gruar lo poquet que menja ab llissons d' inglés á un sens fi de canalleta, de dibuix, de música, d' equitació... fins l' obligaban á ensenyar de nadar á la se nyora de la casa... (*riu*) una dona ja dels meus anyets que s' habia ficat al cap lo lluhir trajos de bany y fer... *la morta* per aquellas platjas... (*rihen més fort.*)

(*Lo Doctor se distréu escoltant á Helena que pia-noteja y canta pianissimo com per ella sola.*)

HELENA.

«Si tú fosses aquí, estimada meva (1)
»si tú fosses aquí,
»¡cóm correriam follejant sens treva
per l' horta y lo jardi!»

DOCTOR.

(*A la Sogra, referintse á Helena.*) ¿Qué canta? semblan melodias...

SOGRA.

Catalanas, tot lo que hi ha de més catalá. Las cansons d' Alió... ¿Veritat que son deliciosas? (*A Helena.*) ¡Helena! cante V. la primera... (*silenci.*) (*Al Doctor.*) No gosa cantarlas perque diu que no sap pronunciar bé la lletra. (*Helena's decideix, canta.*)

HELENA.

«Cansons d' amor qu' he dictades,
»de dintre mon cor eixiu
»alegres, com à bandades
»d' aucellets deixant lo niu.

DOCTOR.

¡Bravo! ¡bravo!... (*Pausa com esperant qu' Helena segueixi cantant.*)

(*Tornant al tó de la conversa anterior.*) Si, si, ja se que vostè la prengué en qualitat de...

SOGRA.

... De companya, d' amiga. (*Girantse á Helena que ha deixat la música y sembla escoltar.*) ¿Veritat que ho som amigas?

HELENA.

Mucho!... lo seremos más mucho cuando V. me haya apadrinado.

DOCTOR.

¿Apadrinat? ¡ah! ¡ja!... ¿Quand la bateixan? ¿ahónt se fará la festa?

(1) Cansons de Francisco Alió.—Estampa de Fidel Girò, Barcelona, 1887.

SOGRA.

Jo volia á Tarragona... l' hauria fet batejar per lo senyor arquebisbe... hauria convidat al bó y millor de la ciutat, de la província... ¡Conti! la conversió d' una senyora instruïda, viuda d' un Vicecónsul estranger.

HELENA.

¡Oh! no, en la capilla más modesta.

SOGRA.

¡Ja ho sent! (*Baix.*) Li asseguro que 's una perla... humil, formal... una mica mässa exigent en qüestions de religió, de moral; pero quand siga dels nostres, quand siga católica 's tornará tolerant.

HELENA.

V. se ocupa muy de mi... y nada de su salud.

DOCTOR.

Aixó es cosa méua.

SOGRA.

No, no senyor; vull mudar de metje.

DOCTOR.

¿Aqui? ¡impossible! no n' hi ha d' altre y encara... jo hi visch perque vostés hi han vingut á viurer. (*Cambi de tó.*) Quina llàstima que tant amichs com som com á amichs...

SOGRA.

¿Ho siguém tant poch com metje y malalta? Perque vosté no 'm sap cuidar, perque no m' enten lo mal.

DOCTOR.

¡Prou! lo séu mal se diu... Caborias.

SOGRA.

¡Véu! ¡Véu! ¿oye V. Helena? (*Helena fulleja llibres.*)

DOCTOR.

Si vosté fos una malalta de bó de bó, un cas bonich, ja veuria cóm m' hi lluheixo.

SOGRA.

De manera que no més tinch... Caborias. (*Seria.*)

DOCTOR.

No prengui posats de *princesa ultrajada*... «qui 't vol bé 't fará plorar, qui 't vol mal...»

SOGRA.

Vosté m' ha volgut sempre massa bé. Força llàgrimas que m' ha fet espargir.

DOCTOR.

Menos de las qu' hauria *espargit* si jo no m' hagués trovat sempre amatent cada vegada que hi ha hagut... tragedias; pera torsarne 'l curs y convertirlas en entremesos.

SOGRA.

Es pretensió de vosté. Si m' hagués donat rahó cada vegada que 'ns hem... (*Acalorantse.*)

DOCTOR.

¡Disputat!

SOGRA.

Qu' hem tingut alguna discussió ab aquella.

DOCTOR.

Li hauria de donar rahó cada dia... ¡Ni que fos Pa-pessa!

SOGRA.

¡No tant! ¡Ja véu, ja exagera!... Confessi que sobre tot densá que som aquí, que hi tenim los nens, la méua *nora* s' ha tornat insuportable.

DOCTOR.

Perque quand los nens vivian ab sos pares y vosté ab lo seu marit, casi tot l' any per aqueixos mons de Deu prenen ayguas l' istiu, seguint estacions hivernals; hi havia menos motius de desavinensa... No dirà, ni vosté, ni l' seu fill, que no 'ls ho hagués pronosticat... pero vostés s' empenyaren en viure junts. «Estich molt sola, deya vosté.» «La mamá no pot viure abandonada,» deya 'l Quimet... «Arreglarém lo mas de «Fontfreda,» ne farém una *villa confortable*, anirém á viurhi junts... ¡Ja hi son á Fontfreda!

SOGRA.

Junts, ja hi habíam viscut... en vida de Lluis.

DOCTOR.

(Somrient.) Lo méu rival afortunat.

SOGRA.

Ella...

DOCTOR.

Anoménila, digui l' Enriqueta...

SOGRA.

Era una malva... pero amigo! després, lo meu b-neyt de fill l' ha mimada tant!... la maternitat li ha donat certs *fueros*!

DOCTOR.

Jo la trovo tant senzilla avuy com sempre. Sols que, naturalment, ha pres autoritat, ha guanyat experiència; y mare de quatre fills, no pot preguntar á la *mamá suegra* quin vestit s' ha de posar. Si visqués lo marit de vosté, fora del méu parer.

SOGRA.

¡Oh no 'n dupto! (A *Helena*.) Lo méu marit y 'l senyor eran un parell de contrariadors!

HELENA.

¡Es possible!

DOCTOR.

Vosté avuy me trova contrariador... potser altre cosa que no diu per cortesia... senzillament perque no soch del seu parer... ¡Pobre Lluis! (atendrit.) Es l' únic home que he estimat de cor... teniam tal conformitat d' ideas, de gustos... (*la Sogra's mostra á si mateixa ab coquetería fina y distingida*) ...¡precisament! 'Ns enamorarem tots dos de vosté.

HELENA.

¡Oh! ¡sooking! (Reprén sos llibres.) ¡Es posible!
(Indiferent.)

SOGRA.

(Baix referintse á Helena.) No pot sentir parlar d'enamoraments... per atrassats de fetxa que sigan.

DOCTOR.

...Ell era mes mereixedor y succehi lo que tenia de succehir: s' emportá'l premi! En vida del seu marit, siga porque vosté'l tenia pera contarli si'l Quimet era massa tébi ab vosté, ó massa atent ab sa muller...

SOGRA.

¡No diga atent! Lo Lluis prou m' estimaba; pero en sa vida fou tant... embafador.

HELENA.

Embafador... ¿significa?

SOGRA.

Es terme vulgar, pero expressiu. Vol dir...

DOCTOR.

Exageradament amorós.

HELENA.

¡Oh! (Torna als llibres ab marcat ennuitz de que parlin encara d'amor.) ¡Es posible!

SOGRA.

May lo méu marit estigué ab mí tant (*rihent*) embafador! ¡ja que ho hem dit una vegada! com lo méu fill ho está ab ella.

DOCTOR.

Digui la Enriqueta... usi'l seu nom, no tinga por, no li gastará... Donchs sí, vosté, tenint al seu marit pera contarli queixas, la pobre Enriqueta...

SOGRA.

¡L' ángel de Deu!

DOCTOR.

Ne rebia menos... Per altra part, quand lo Quimet fou nombrat ingenier jefe de las minas de Zumárraga, vostés y ells visqueren un parell d'anys separats. Després vosté quedá viuda, l' Enriqueta arrivá de Bilbao seguida de sa niuhada...

SOGRA.

Que no sab criar, que descuyda, qu' educa mala-
ment... ¿veritat Helena? (*No respon, la mira solament.*)

DOCTOR.

L' Enriqueta educa als seus fills á sa manera... y
á la del seu marit... una manera excellent; y en quant
á cuydarlos! jo li responch de que 'ls cuya ab gran
zel (*baixet*) millor que no 'ls cuya riám nosaltres...
fins ajudats de la séua amiga (*Helena*) que sap tanta
botánica y tanta anatomia... d' anar per casa. (*Alt.*)
¿Qui's pensa vosté que 'ls ha salvat aqueixa prima-
vera quand han tingut l' escarlatina? ¿los méus pa-

perets? (*modest*) ó vosté (*énfasis*) enviant metjes de revista, doctors cridats per telégrafo?... ha sigut ella sola, ella, ajudant á la naturalesa ab remeys senzills, que tothom sap...

SOGRA.

Potser me farà creure qu' ella mateixa polsa, escriu las receptas.

DOCTOR.

Polsa, si... y coneix quand estan febrosos... y pren precaucions... que en resumen son tota la ciencia médica... y llavors m' envia á buscar, y mentres tant observa...

SOGRA.

De manera que, segóns vosté, la nostra jove, la méua nora, l' Enriqueta Muntadas es un sér perfecte.

HELENA.

Y como estan ustedes frequently en discutimiento...

SOGRA.

Resulta, naturalmente, que jo tinch tots los defectes.

DOCTOR.

Tots no.

SOGRA.

¡Uns quants!

DOCTOR.

Potser no més... un! ó dos!

SOGRA.

O tres, ó quatre... no 's quedí curt.

DOCTOR.

¡Defectes! alló que se 'n diu defectes... morals, los de vosté no ho son... ne podriam dir defectuositats d' humor. Primera defectuositat: la conseqüència, d' alló dels anyets (*li ha pres las mans afectuosament. Helena s' aixeca d' hont escribia y muda de puesto fent veure que li fan fàstich. Pausa*)... no 'ls hi retrech pera ferli pensar, me 'ls hi retrech á mi mateix. Segona: lo estar vosté gelosa del afecte del seu fill... y tercera que las enclou totas.

HELENA.

(Molt sech.) ¡Estar suegra!

DOCTOR.

Miri com la senyora, malgrat las séuas teologias, segueix la nostra conversa.

SOGRA.

Qu' ha resumit ab gran justesa... Y responch jo: primera defectuositat de la méua perfecta nora: ser més jove de conducta que 'ls séus anys no ho comportan. Segona: estar ridiculament gelosa del carinyo natural, naturalissim, que 'l seu marit me té... y tercera...

HELENA.

Que las encierra totas...

DOCTOR.

Ara ho diré jo. ¡Estar nuera! (*Riuhen.*)

SOGRA.

Advertint per ma defensa, que 'l defecte dels anys no es tal defecte, es qualitat...

DOCTOR.

Va en gustos... jo preferiria 'l defecte de ser jove.

SOGRA.

...Mentres que la séua lleugeresa, tenint com té vint y sis anys...

DOCTOR.

Per Nadal vinent... Lo segon dia...

SOGRA.

...No es defectuositat d' humor, es defecte dels grossos; sa gelosia, comedia... (*Pausa.*) ¿Ab qui ha surtit ara, corrent caminal avall, fentse seguir pèls nens y las amas que no 'ls podian aconseguir... ni à ella, ni à *ell*, que se l' enduya à brasset com un esperit? Si senyor, (*forsa*) jo dich, y ho dirà tothom, ¿veritat Helena? que una dona de bé, una mare de familia, perfecta, una esposa exemplar no 's deixa acompanyar per jovens, d' aquí à l' estació, à las masias, cercant à mon beneyt de fill.

DOCTOR.

¡Alto! ¡Alto al Rey! ¡Aixó ja no es de joch! Critiqui de la séua nora, vosté... y tothom! (*dirigintse à Helena*) lo sistema educatiu: si 'ls tracta de vosté ó de tú; lo sistema curatiu: si 'ls dona crémor en lloch de magnesia; mes lo que vosté ara diu y que de consegüent deu pensar, fins potser ho pensa... tothom!

HELENA.

V. hablar con mi?... ¿Es posible?

DOCTOR.

(*A Helena.*) ¡Bah! (*A la Sogra.*) ...no es just, ni fins sentho, fora caritatiu dirho.

SOGRA.

Ne parlo à vosté que 's com de casa. Ningú més gelosa que una mare del bon nom del seu fill.

DOCTOR.

(*Baixet.*) ¿Y la senyora? ¿també es de casa?

SOGRA.

(*Resolta.*) La senyora es la discreció en persona... ma millor amiga.

DOCTOR.

Aquest istiu... l' any passat no la coneixia.

SOGRA.

Està equivocat: l' istiu passat la vaig coneixer.

DOCTOR.

L' any vinent no la coneixerà.

SOGRA.

La senyora, precisament la senyora, ha tingut la bondat de ferme reparar...

DOCTOR.

¡Ah! (*Se mira á Helena que s' allunya desant los seus llibres y papers. Despres s' apropa de la sogra.*)

SOGRA.

Y jo mateixa fá dias que observo anadas y vingudas ab lo cusinet, conversas animadas quand se creuhen sols, lo parats que's quedan al ser sorpresos... Fins ara sols tinch sospitas, quand tinguém provas (*per Helena y ella. La té presa per la cintura*) obrarém ab energia... Vosté 'ns ajudará ¿veritat?... enviarém la méua nora al seu papá, al senyor de Muntadas, aquell noble de viletat que 'ns feu semblant regalo.

ESCENA IX.

Criats portant fato, l' entran á la cambra y tornan á sortir pera reentrar acompañant á Quim.

SOGRA.

(*A una dida que també ha comparescut.*) ¿Lo senyoret?

DIDA.

Sí, senyora, sí. Ja son aqui. (*Surt.*)

DOCTOR.

(*Ràpit á la Sogra.*) Ans d' obrir los ulls á ningú... me 'ls obrirà á mi. Siga prudent.

SOGRA.

Li prometo consultar-lo en tot... ¡pero vosté ajúdim!

ESCENA X.

(*Quim ab un nen al coll, altre á la mà, un sota l'aixella. Pau y Enriqueta portan menut fato: diaris, un llibre, etc., etc. La Sogra's deixa caure en un silló afectant gran abatiment.*)

QUIM.

¡Mamá! ¿qué 'm diuhen? (*Li pren las mans, las hi besa, l' abrassa, la petoneja.*) ¿Qu' ha passat tant mala nit?

SOGRA.

No, fill, no; no ha sigut rès... En prova de que no ha sigut gran cosa, que la téua dona m' ha deixat molt tranquila pera anarte á rebre...

QUIM.

¡Doctor! (*Encaixant.*) ¡Senyora! (*A Helena.*)

DOCTOR.

Enriqueta volia quedarse. Jo li he *manat* que l' anés á rebre. Se 'n moria de ganas.

ENRIQUETA.

Pe 'ls nens...

QUIM.

No te 'n excusis. (*Besantli las mans.*)

SOGRA.

Manaments de metje... ¡Surti de casa! ¡no 's mogui! ¡menji força! abstinguis de menjar... Cada hu 'n fa 'l cas que li convé...

ENRIQUETA.

¿Y á mi 'm convenia?... (*A son marit baix.*) Tot lo sant dia ab ironias.

SOGRA.

¡Vosté ho sabrá! ¿qué sé jo lo que 't convenia? Lo cert es que m' has deixat malalta... y sola.

DOCTOR.

Curada y en bona companyia, ¿veritat? (*A Helena.*)

SOGRA.

Si vosté també 's proposa contradirme, callaré, no 'm queixaré, moriré arreconada.

QUIM.

¡Mamá!

SOGRA.

¡Ja sé que per la falta que faré! Certas personas portarán lo meu dol ben alegres. Ni consells ofenosos, ni ulls que vigilin...

QUIM.

¡Mamá! ¿qui vol que s' alegrí de la séua mort? (*Fa senyal á sa muller de que vol mudarse de roba. Ella 'l segueix.*) ¡Per mor de Deu! ¡mamá!

SOGRA.

Las personas á qui faig nosa. (*Helena ensenya estampas als nens, etc., etc.*)

ESCENA XI.

Anteriors menos QUIM y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*Baix á Pau.*) ¿Vosté 's queda?

PAU.

No ho sé. (*A sa tía.*) ¿Que 'm quedo, tia? ¿que no 'm convida?

SOGRA.

¡Noy! que 't convidi qui t' ha convidat los altres días.

PAU.

(*Rihent.*) ¿Qui m' ha convidat? ningú... Ab lo mateix invit... (*á la cambrera*) ¡M quedo!

ESCENA XII.

Anteriors, QUIM y ENRIQUETA.

(*Enriqueta s' haurá tret lo davantal de jardi. Quim s' ha mudat d' americana, s' ha respallat los cabells. S' assenta y pren un nen á cavall del genoll. Sa muller endressa.*)

QUIM.

(*A Enriqueta.*) ¿Que no esmorsém? ¡arrivo ab una gana! he pres un glop de café á l' estació de l' Empalme... per lla á las cinq... (*Al nen.*) ¿Qué m' ha dit aqueix ditet? (*Lo dit petit.*) ¿Que no volias fer las planas?

NENA.

Jo sí que las he fetas, papá. (*Ensenya un cartipás.*) La, le li, ma, me...

ENRIQUETA.

¡A taula! (*Posa unas floretas dintre 'ls plechs del tovalló de son marit.*)

QUIM.

(*Als nens.*) Ja 'ns esplicaréem després. Ja passaréem comptes. (*Tots s' aixecan menos la Sogra.*) ¡Mamá! (*Oferintli 'l bras.*)

SOGRA.

No, fill, no (*ha près la novelà qu' haurá portat son fill y fa com si volgués llegir llargament*) gracias. Jo no esmorso... Si no necessiteu á la méua cambra... ¡Marineta! si estás llesta... ¡aném!

QUIM.

¡Pero, mamá! per poch que pugui... (*Rihent.*) Ja la llegirá la novelà... es de las millors de Pérez Galdós... es á dir de lo millor que 's fa á Europa...

ENRIQUETA.

Es gran festa... «Ninina» fa cinq anys. (*Besant la nena a que aludeix.*)

SOGRA.

T' agraeixo la delicadesa ab que 'm fas reparar que no tinch memoria.

HELENA.

(*Trayent depressa una capceta, un llibret.*) ¡De parte de la abuela! (*A la nena.*)

SOGRA.

(*Rápit á Helena.*) ¡Gracias! En tot pensa... ¡quin cap!

NENA.

¡Abuelita! (*S' fa besar per la Sogra y després per Helena.*)

(*S' assentan á taula.*)

SOGRA.

(*A Pau. que s' assentaba al seu costat.*) Pren lo téu puesto acostumat, à la dreta de la senyora. (*Enriqueta.*)

QUIM.

¡Tú! (*Ab broma á Pau.*) ¡no 'm prenguis lo puesto! la mamá à costat meu.

(*Quedan sentats: marit y muller al centre de la taula, un á cada costat, davant l' un de l' altre. A dreta d' Enriqueta lo Doctor, á esquerra Pau. A dreta de Quim la Sogra, á esquerra Helena. Nens, ad libitum. Enriqueta serveix, passa'l plat á Miquel, que l' dona á la Sogra.*)

SOGRA.

¿Per què no m' omplias més lo plat? (*Irónica.*) ¡N' hi ha per un segador!

ENRIQUETA.

(*Al criat.*) Retiri 'l plat.

SOGRA.

No, dona, no, ja ho sé deixar jo mateixa. No estich tulida, gracias à Deu.

PAU.

(*Tó alegre, forsat.*) Y digas, home, digas (*á Quim*) ¿cóm ha quedat alló?

QUIM.

¡He fet lo qu' he pogut! no obstant, ben poca cosa. 'Ls negocis de minas donan poca satisfacció.

PAU.

¿Lo mineral? (*Menjant.*)

QUIM.

Prou qu' es bó... tant rich com à Sierra Almagrera, pero ves à competir ab minas esplotadas per societats anònimas... que si tenen pérdudas no donan dividendo... ó plegan.

PAU.

¡Ay! ¡pobres 5 mil duros d' accions que 'm vas fer pendre!

QUIM.

Molts més n' hi tinch jo.

SOGRA.

(*De repent á un dels nens.*) ¡No belluguis!... ¡Quinas criaturas! No n' he vist may de pitjor educadas!

ENRIQUETA.

¿Qué fan?

SOGRA.

¿Qué fan? no rés... Si jo tingués lo dret de corregirlas diria à la senyoreta Elisa que las noyas ben educadas no fan soroll quand mastegan... al senyo-

ret Aleix que 'ls noys ben educats no posan lo colze
à taula... no baixan lo cap per menjar... ¡com los
cavalls!

HELENA.

¡Oh! ¡dearling! (Al nen, acariciantlo.)

QUIM.

Una mica d' indulgència, mamá, mamá, mamá,
mamá. (Crescendo.) Papá arriva de viatge (*per ell*)
es cumpleaños de la princeseta d' Asturias. (Donant
un petó á la nena qu' ha tractat de princeseta. Pausa.
Se 'n adona de las flors del tovalló, pren una mà de
la séua dona y la estreny fort. Se treu un estotx de la
buxaca, ne retira un brassalet (molt llis) y 'l dona á
Enriqueta que se 'l posa y 'l fa admirar á tots. Al
passar lo bras per davant son marit, eix li besa lo
comensament de la munyeca.) ¡Colometa méua!

SOGRA.

¡Quins exemples! (Escandalisada.) ¡fins noms de
bestias!

HELENA.

¡Oh! (Repugnancia.) ¡Es possible!

SOGRA.

¡Y quina educació!... Semblan dos ximples.

PAU.

¡Tia! deixi 'l malhumorament.

SOGRA.

Tú, ficat en lo que 't demanan.

DOCTOR.

¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡Pauhet...ja 't planyo! (Rihent baixet.)

SOGRA.

...Fes la téua, y si certas personas te son antipáticas,
pren paciencia... La pots pendre fàcilment acompanyat de la simpatia que certas altras te demostran.

QUIM.

¡Mamá! (nerviós) ¡per mor de Deu y dels Sants!
Tinguem la festa en pau... qualsevol diria, en veritat, que no més espera la méua arrivada... pera fer
càrrechs, per...

SOGRA.

¿Tú també?... ¡tots contra mi!... ¡ja ho veu, Helena!

DOCTOR.

¡Senyora! (A Quim y Pau, baixet.) ¡Deixéumela
per mi! (A la Sogra.) ¡Enteniment! no m' habia
promés no parlar, no insinuar siquiera...

SOGRA.

No he dit pas res...

DOCTOR.

(Alt.) No vulga emboyar tant esplendent diada...
Tothom està alegre... ¿quins motius té vosté per no
estarho?

SOGRA.

¡Molts! La méua salut de que ningú s' ocupa... mon

fill que no 'm respecta, los méus nets que no fan cas de mi... la senyora que no 'm pot sufrir. (*Enriqueta s' aixeca nerviosa, apreta convulsa 'l tovalló, y á una senyal enérgica del marit se torna á seure. Quim corre á sa mare que també s' ha aixecat y vol calmarla, abrassarla. Ella pren depressa 'l bras d' Helena y 's retira rebatent ab forsa 'l tovalló, ensopegant ab la taula. Soroll; pisa trencada. Gran pausa.*)

QUIM.

¿Qué li héu fet?... ¿Qué héu tingut?...

MIQUEL.

(*Miquel baixa de la cambra de la Sogra, parla á Marineta, y se 'n entorna depressa.*)

MARINETA.

La senyora fa dir al senyoret...

QUIM.

(A Marineta.) ¡Ja pujo! (*La segueix corrent deixant á Enriqueta plorant en un silló ab los seus fillets sobre. Enriqueta, al veure fugir á son marit, fuig també per altra porta. Altra pausa. Lo Doctor y Pau 's miran mutuament brandant lo cap.*)

DOCTOR.

(A Pau, entre rialler y confós.) ¿Qué fem?

PAU.

¿Aném? (*Se toca 'l front volent dir: «son ximples.»*)
Sen... (Ixen tots dos de brasset.)

(TELLO.)

ACTE SEGÓN.

Sala baixa de una masía, apropiada á estudi: prestatges ab llibres, algunes eynas, ampollas ab líquits de colors diferents, escopetas, florets, caretas y guants d' esgrima, esperóns, fuhets. Taula de travall á modo d' arquitecte, escayres; silló de frare, cadiretas baixas desparelladas, tamborets, cavallet de pintor ab una tela mitx pintada. Varias portas, la del fondo que no caygui al mitj de la decoració; als costats, sense simetria, una porta que dona á un jardí, altre al camp, etc.

ESCENA PRIMERA.

BARTOMEU, netejant unas escopetas, fuhets, esperons. Al cap d'un moment que travalla sense dir res s'ohu una veu de dona que crida:

«¡Ave Maria Purissima!»

BARTOMEU.

¡Sens pecat fou concebida! ¿Qui hi ha? ¡Oh, Tuyas!
(*Cridant á la séua dona.*) Aquella bleda deu haber
exit... ara mateix estenia roba... ¡Oh, Tuyas!

ESCENA II.

BARTOMEU, MARINETA, després SOGRA.

BARTOMEU.

¡Ay Marineta! ¿ets tú?... ¿son vostés? (*vehent á la Sogra*) ¡quina sorpresa!

SOGRA.

Deu 'us guard, Bartomeu.

BARTOMEU.

¡Doña Rossita!!! ¡tant de bé de Deu per cá nostra!

SOGRA.

Mon nebot no hi es ¿veritat?

BARTOMEU.

No pot tardar... ¡Ay, quina alegria tindrà quand la vegi! Figuris que jo 'm creya que habia esmorsat à casa de vosté... fins hauria jurat qu' al exir, per llá à las vuyst, habia dit à la dona: «esmorsaré à Fontfreida...» Ha comparescut més cremat que un cabo de realistas, s' ha vestit de sabi, com li dich jo, ha pres lo seu martellet, lo sarró de las pedras y 'ns ha dit: «féume dinar, aviat torno.» Segui, seguí... y tú Marineta ¿cóm aném? ¿quinas novas me donas del téu promés? d' aquell de Falset, perque suposo que l' altre...

MARINETA.

Bé, molt bé... La senyora, ja que passabam, volia preguntarvos... si... (*A sa mestressa.*) ¿li dich?

SOGRA.

No rés... m' interesso per la salut del méu nebot, no té mare...

BARTOMEU.

¡Ni pare!... es orfanet (*rihent*) ja es bé de planyer.
SOGRA.

...Es fill d' un germá del méu marit, qu' al cel siga... ¿comprendéu?

MARINETA.

La senyora té por que no agafi un refredat... no voldria qu' exis de nit.

SOGRA.

¿Que retira tart?... perque aixó d' arreplegar pe-druscalls, herbas estranyas, papallonas... de nit no ho deu fer...

BARTOMEU.

Jo li diré... devegadas se fica al llit... ab claror de dia...

MARINETA.

¡Y devegadas no!

BARTOMEU.

¡Angela! ¡Caratsus de Marineta!... es més viva qu' un... qué se jo! més viva que...

SOGRA.

A causa dels refredats no hauria d' exir... Bé, que...

MARINETA.

¿Que dorm sempre aquí?

BARTOMEU.

Veurá... una persona, ¿comprén? jo y la Tuyas... aném cansats de travall, y per llá à las nou quarts de déu... ¡ja jáurer! Lo senyoret trafiqueja... 'l sentim anar, venir.

SOGRA.

¿No surt may quand vosaltres ja sou à retiro?

BARTOMEU.

¿Qui sap?... ja veurá, nosaltres...

MARINETA.

Cansats del travall...

BARTOMEU.

Naturalment... 'ns encomaném à Déu, bufém lo llum... y un cop apagat...

MARINETA.

Us quedéu à las foscas. (*Rihent.*)

SOGRA.

Com jo. (*Sech, pausa.*)

BARTOMEU.

¡Vaja! ¡vaja! no estarà poch content l' amo quand la vegi per aquí.

SOGRA.

No m' hi veurá... perque 'ns 'n aném.

MARINETA.

Y fins casi no caldria que li diguessiu qu' hem vingut, ¿veritat, senyora?

SOGRA.

Si, val més no parlarli de la méua visita... passabam per aquí... y la Marineta m' ha dit: ¿si reposés una mica?

BARTOMEU.

Pendrá un boladet, quatre anissos... ¡Oh, Tuyas! deu plegar la roba...

SOGRA.

No, no, gracias... Altrement, cuydéulo bé al meu nebot... que no 's costipi.

BARTOMEU.

¿Ja se 'n van?... ¿sense pendre res? ¿Donchs no li diré que vosté ha vingut...?

SOGRA.

No cal, no... Ja sabéu que no li agrada que 'l cuydin gayre, que ningú 's fiqui en si va pe 'l sol ò per la serena.

BARTOMEU.

¡Oh, Tuyas! me sembla que l'he sentida entrar pe 'l celler. (*Mira.*) Acompanya à la senyora... estiga boneta... Adios, Marineta... adios, eixerida... ¿Y al seyyoret? ¿com si tal cosa? Perdi cuydado...

ESCENA III.

BARTOMEU.

Miréu la senyora de Fontfreda ab quins romansos me vé... que si 'l seyyoret surt de nit, que si 's fica al llit d' hora!... Que li pregunti à ell mateix... ¡y la Marineta! que me 'n faria poch d' aqueixas criadetas tan aixeridas... per tot serveixen menos... pera fer bugada! ella també volia saber... me sembla que se 'n han anat ben enteradas... Deixam arranjar una

mica per aquí... pot ser no se 'n adonará... Quand repara qu' he posat las cosas à puesto s' enfada... lo deixo cridar y de tant en tant dono una espolsada... sino, aixó semblaria à cá un drapayre... llibrots oberts per tot arreu (*ne tanca y posa als prestatjes*) parells de botas... (*ne pren una*) es à dir parells! ¿hont es l' altra?... (*la trova prop de la taula ab fuhets y bastons dintre*) ...;fent de gerro! (*s' acosta á l' escriptori.*) Ves si no estarian millor aqueixos fulls de paper dintre la capceta (*los hi posa*) los retrats penjats... (*cerca un clau pera penjarhi las fotografias*) no vol que la Tuyas intervengui en res de per aquí. Li té vedat... Vos me fareu d' assistent, cuyadreu las escopetas, los gossos y privareu à la vostra dona que 'm mareji ab los seus eterns dissaptes... Lo cert es que la méua dona 'n fà una mica massa... Hi ha dissaptes seus que duran mitja setmana y *jamigu!* de soca y d' arrel ¡plum! ¡plam!... tot va potas en l' ayre. La pobreta, com no hem tingut may criaturas... y es tant criaturera!... esbrava la maternitat aconduhint la casa, travallant sempre, pera no pensar may...

ESCENA IV.

Dit y PAU, després TUYAS.

(*Entra Pau, que l' veu de cara á la paret buscant un clauhet pè 'ls retratos.*)

PAU.

(*Malhumorat.*) Deixéu las cosas à puesto... ¿quán-
tas vegadas hauré de dir que no toquéu... (*li pren
las fotografias*) las vull aqui (*enérgich plantantlas
davant del tinter*) y aquest llibre gran lo vull obert
com era... aqui... ¿y l' atlas? ¿hont heu posat aque-
lla mena de missal que hi havia damunt del tam-
boret?

BARTOMEU.

(*Humil.*) Al prestatje.

PAU.

¡Aqui! ¡aqui! (*L' esten damunt duas cadiras*). ¡Sou
insufrible!... potser encara més que la vostra dona.

BARTOMEU.

Y donchs perqué 's planyia tant, quand va vindre
à viure aquí de que no hi havia en tota la casa un
mal armariot pels llibres. (*Pau no li fa cas.*) En vida
del senyor, Deu l' haja perdonat, no se 'n llegian de
llibres. Quand venia de temporada feya com nosal-
tres... travallar, menjar, dormir. Ara que tot ho té
apunt, sempre paperots per terra. (*N' arreplega.*)

PAU.

(*De l' escriptori hont se ruyda 'l sarró y las butxacas; del sarró tréu trossos de mineral qu' examina y posa á puesto; de las butxacas, diaris, la pipa y tabaco, etc.*) ¿No ha vingut ningú?

BARTOMEU.

No, senyor, no... es á dir, *vindre*, no han vingut, han passat.

PAU.

¿Qui han passat?

BARTOMEU.

La Marineta.

PAU.

¿Aquella embolicadora? y ¿qué volia?

BARTOMEU.

Oh! no res, recomanarme que vosté no 's refredés... ¡l' estiman tant!

PAU.

¿Qui? ¿qui? ¿qui? (*creixent.*)

BARTOMEU.

La Marineta, donya Rossita.

PAU.

¿La tia?

BARTOMEU.

Si, senyor, anaban juntas.

PAU.

(*Cremat.*) ¿Qué volian? ¿qué 'ls heu dit?

BARTOMEU.

¡Figurís!... que vosté 's ficaba al llit á posta de sol com las gallinas.

PAU.

¡Quin espionatge inaguantable!

BARTOMEU.

¿Que vol menjar? (*á part*) no sé quin nom donar als menjars que fà... sempre á deshora.

PAU.

Si, depressa.

BARTOMEU.

¿Al menjador? ¿que vol pujarhi?

PAU.

No, aqui.

BARTOMEU.

(*A part.*) ¡Com ab los llibres!... no hi ha un mal menjadorot! no sé com lo papà vivia en aqueixa mena d' hostal... S' ha fet fe un mènrador qu' enamora, ab vistes al jardí, piano, *escalfa panxas* y si no té convidats may hi menja. (*Surt.*)

PAU.

(*Llegint.*) Carta de l' altre tia. No pot ser més oportuna. A la d' aquí li faig nosa, la de Castellfollit m' escriu que hi vagí pera ferme ben véure de la séua actual candidata. L' una tia fà casaments,

l' altra 'n desfá. «Si no vienes casaré á Remedios,» ¡bonich nom pera muller d' un apotecari! «con un jo»ven mucho más amable com tu tia; que no te quiere, »y sólo volverá á quererte cuando te decidas á la»brar la felicidad...» Mirí, tia, no tinch ganas de llaurar... ni felicitats, ni cap mena de cosa... Haurá de fer felis al joven mucho más amable...

BARTOMEU.

Bé, senyoret, ¿que vol que li serveixi jo 'l menjar?... La pobra Tuyas ne caurá malalta... Va tot malmirosa densá que vosté li ha privat l' entrada aquí.

PAU.

(*Somrihen.*) Diheuli... que si fá bondat la perdonaré... en prova... que pot entrarme 'l dinar... pero qu' entrí aqui com si entrés á missa... que no toqui res.

BARTOMEU.

No tingui por, entrará mirant en l' ayre... com una cegüeta... ó ab los ulls tapats com la puput. (*Rihent.*) ¿Vol que 'ls hi tapi? (*Surt y torna al moment acompañant á la séua dona.*)

TUYAS.

¿Ahónt parém taula avuy? (*Mirant hont pot deixar la plàtara, tovallóns, etc., que porta.*)

BARTOMEU.

No miris per terra desgraciada... sino 't fan fugir. (*Rihent li tapa 'ls ulls.*)

PAU.

(*Riuhen tots tres.*) Aquí... (*damunt del Atlas, que mira y tanca senyalant avants lo mapa que 's suposa volia estudiar, ab un objecte apropiat: una regla plana, un diari.*) ¡Mar de Behering!... esmorsaré al Polo Nord. (*S' assenta.*) Estant sol crech que 'm vaig tornant tonto, me faig brometas, me dich mots, me parlo en veu alta com á las comedias... Faréu café, féulo bó; espero al doctor Gráu (*á la Tuyas.*)

ESCENA V.

PAU y DOCTOR.

DOCTOR.

No l' esperis...

PAU.

¿Ja ha dinat?

DOCTOR.

Pahit y tot, ¿quin' hora 't pensas qu' es? las tres tocadas.

PAU.

(*Menja, prepara las tassetas del café, copas de licor.*) ¿Una goteta de cognac? (*Pausa.*) Y bé, ¿que 'm diu de l' arrivada de mon cusi?... ¡Jo d' ell! Acabarán

per ferli l' interior de casa séua aborrible... Vosté no té idea del continuo *nich* y *nach* d' aquella senyora.

DOCTOR.

D' aquellas senyoras probablement, perque suposo que la jove no es sempre tant *colometa* com avuy. Hi havia testimonis, lo seu marit arrivaba, volia semblar humil. 'S veyá que s' esforsaba.

PAU.

¡Pst! també bestréu algunes vegadas.. No hi ha dupte de que cap disputa duraria molt, si dels dos que s' disputan no més n' hi hagués un que tingués culpa... pero li asseguro que per cada paraula que l' Enriqueta diu, la meua tia recita un diccionari... sobre tot densà qu' ha vingut ab la séua amiga.

DOCTOR.

¿Séua? ¿y téua no?

PAU.

¡Amiga! ¡amiga! Soch atent ab ella, no té relacions per aqui, vol instruirse en las nostras costums y llengua...

DOCTOR.

Es hermosa.

PAU.

¡Pst! fora poch galant no sent del parer de vostè... Donchs si, densà que son aqui no 's passa dia sense discussions desagradables... sols quand vosté hi vé à passar la vetlla lo mal humor se dissipa. Fins la meua senyora tia fa uns quants dias que 'm mortifica ab insinuacions... que si soch sovint à Fontfreda, que si faig excursions ab l' Enriqueta y 'ls nens. (Pausa.)

DOCTOR.

¡Ja veurás! Tú no 't vols fer càrrech de que las apariencias estan en favor de la téua tia.

PAU.

No hi ha apariencias que valguin... ¿Puch si ó no anar y venir d' aquí à Fontfreda tant com m' acomodi? ¿Entre parents amichs com som Joaquim y jo son necessarias invitacions especials perque ell vingui aqui al meu Mas, perque jo vaja à casa séua? ¡No! ¿veritat? ¿Donchs à qué tals estranyesas de part de la tia? Tant més que després de tot y constant bé, potser en las cinq setmanas que mon cusi ha estat fora, potser no he anat à Fontfreda déu ó dotze vegadas...

DOCTOR.

Seguidas... es à dir dotze vegadas... de dia... ¿y... (*baixet*) las visitas nocturnas? ¿no las contém?

PAU.

¡Visitas nocturnas! jo... (*Alarmat.*)

DOCTOR.

Ab mi no fassis lo dissimulat.

PAU.

¿Jo de nit à Fontfreda? Sempre retirèm plegats...
Més hi va vosté.

DOCTOR.

Si; pero quand hem retirat... (*pausa*) jo no hi torno. No hi ha res més indiscret que la soledat del camp. Aquí los que may hi han viscut s'imaginan estar sempre sols, inobservats... y à causa del desenfenyament intelectual dels pagesos, de lo poch que tenen que dirse, sols s'ocupan d' esbrinar... comunicantse mútuament lo fruyt de las séuas obser-vacions. (*Pausa*.)

(*Cambi de té. Narratiu.*) Un demati, una nit casi, no eran las tres, me despertan las campanetas del cancell de baix de casa. «¿Qui hi ha? ¿Qué voléu?» «Per mor de Deu y dels Sants, un ferit, al hostal del Pere-fort.» ¿Sabs? hont comensa l' camí ral. Me llevo, ensello jo mateix l' egüeta, prench *las eynas*, carrer de la Font avall, passo las eras... y... jamunt! A mitj camí l' egüa se'm desferra... à peu arrivo al hostal, veig al ferit... à qui ja no quedaba més qu' un alé de vida... l' *arreglo* com puch y me 'n torno al poble.

Paso per l' Abadia y dich al rector, que pe'l ben véure, anés à portar l' extremaunció... y mentres lo rector y jo parlabam; la séua majordona, un pagés vell que semblaba estúpit y una devota matinal, ja 's contaban, al mitj del carrer, d' hont jo venia, lo qu' habia succehit... y lo que succehiria!...

La devota había sentit passos, lo pagés había vist un pedrot al brancall de casa, la majordona tenia al cap dels dits crins d' animal... qu' ab gran interès tots examinaban... y dels passos, la pedra y 'ls crins, deduhian: que l' hostaler en persona había baixat à eridarme: es molt petitó y la pedra arrambada sota l' cordó del cancell ho provaba... de que jo había fet mitj camí d' anada à peu, la ferradura de l' egüa, que l' pagés tenia à la mà n' era bon testimoni; que jo había tornat al poble en bestia enmatllevada... un ruch... *run ruch negre!* ho revelaban los crins que la majordona m' había cullit delicadamente dels faldons de la levita... terminantse l' interessant con-versa per lo consell que la devota donaba de resar un parenostre per l' ànima del ferit... que ja era un mort... per la poca pressa que l' rectó 's donaba.

PAU.

No dupto de la forsa deductiva dels pagesos.

DOCTOR.

No deduheixen perque son pagesos... deduheixen perque son molts los que comentan lo mateix fet... Igual passa entre 'ls soldats... una observació l' un,

un detallet l' altre... y entre tots saben la vida y miracles de tota la companyia... l' batalló!

PAU.

¿Y 'ls pagesos d' aqui han deduhit? ¿qué?

DOCTOR.

Que no sols vas á casa 'ls teus cusins de dia, acompanyat, sino de nit sense companyia. Un ha reparat que no eras al teu Mas, per las finestras closas, que anabas á Fontfreda tart per las petjadas!... un gos que lladra á tal hora.

PAU.

L' historia del ferit... de l' hostal... de la devota...

DOCTOR.

Ni més ni menos... de manera que sense precisar, sens que ningú ho diga tot... entre tots los diuhens s' está fent la llegenda.

PAU.

Fins admitint que la méua respectable tia haja escoltat la llegenda... reconegui qu' es maldat séua lo deduhirne que si vaig á Fontfreda *sens companyia* es per la dona de mon cusi. (*Cremat.*) ¿Que no hi ha altras donas de qui mal pensar? ¿la séua amiga? ¿la hermosa—vosté ho ha dit—l' hermosa viuda americana?

DOCTOR.

¿Vols callar? ¡Mistress Price! ¡tant rigorista! ¡tant devota! Cada diumenge fa dues horas de camí pera anar á missa al poble... ¡ara que 's prepara á rebre lo sant sacrament del batisme!! (*Irónich.*)

PAU.

¡Cambreras! ¡didas! ¡fregallots! (*Creixent.*) ¿Sab, senyor Grau, lo que *deduheixo* de las finesas deductivas de la gent de per aquí? que son tots uns viciosos, uns malvats... (*Pausa.*) Y vosté, á qui faig lo favor de créure menos *deductiu* ¿s' imagina també?...

DOCTOR.

T' agrafeixo la distinció. En efecte, jo no deduheixo res sense bases sólidas, y 'l gos que lladra, las finestras closas, los claus del téu calsat, no 'm provan sino que potser ixes tart pera passejarte... pera enriquir la col-lecció de papallonas nocturnas de la discreta senyora americana.

ESCENA VI.

Anteriors, TUYAS, després QUIM.

TUYAS.

¿Saben qui es al pati? lo senyoret d' allá baix, de Fontfreda. Enrahona ab lo méu home. (*S retira nosant endressar res.*)

DOCTOR.

¡Quimet! (*Ha entrat.*)

PAU.

¿Vens directament? ¿Vols parlarme?

QUIM.

Anaba als «Torrents...» hi ha una clotada de vinyas que passant ab lo tren m' ha semblat s' hauria de tornar á ensulfatar... Veurém si'l mildiu enguany farà de las séuas... ¿qu'ha ensulfatat vosté? (*Alt Doctor.*)

DOCTOR.

¡Ja ho crech! pobre de mi si no cullo vi... he gastat en vinyas tot lo que tenia. (*Pausa.*)

QUIM.

¿Quin esmorzar, veritat? dispensi 'l mal rato que li hem donat. La pobre mamá...

DOCTOR.

La mamá de vosté lo que necessita es viure altre cop sent senyora absoluta de sa casa.

QUIM.

¡Si ja ho es!

DOCTOR.

D' aqui ve 'l mal. ¿Cóm vol que visquin ab armonia dos absolutismes? ¡perque suposo que també es reyna absoluta... la Colometa!

QUIM.

¿La méua dona? (*Somrient.*) Potser una mica massa... Una y altra haurian de cedir... (*Pausa.*)

DOCTOR.

(*A Pau.*) ¿Que ja has catalogat tots los minerals?

PAU.

May acavo; pero ja hi ha molt de fet... miri, miri. (*Li va ensenyant pedretas dels prestatges y llibretas hont se suposa qu' están descritas.*)

DOCTOR.

(*Apart, mirant las llibretas.*) Seuse la visita d'aqueix (Quim) lo feya parlar... entrábam en lo terreno de las confidencias. (*Alt.*) Ho tens molt avansat... pero aixó 'm sembla que no es barita. (*Una pedreta blanca.*)

PAU.

¡Ah! ¡si vosté m' ajudés! ¿Si poguéssim passar uns dies junts?

DOCTOR.

Ja tornaré... juns dias junts! no hi contis... mitj' hora un dia; mitj' horeta un altre; ¡vaja! (*A Quim.*) Si m' espera baixarém plegats... Vaig á fer una visita curta y torno á casa.

QUIM.

¿Un nou malalt? ¡no s' entendrá de feyna!

DOCTOR.

¡Ca! lo mateix de sempre... per no aburrirme l' entreting. (*Se donan las mans. Surt.*)

ESCENA VII.

PAU y QUIM.

PAU.

A tú te 'n passa alguna... no sigas altre de lo que ets: franch, espontani... ni 'ls vinyals dels «Torrents» t' interessan fins al punt de deixar la téua dona... un dia d' arrivada, ni venint sense algun nen venias pera passá'l rato.

QUIM.

(Pausa.) Si, porto un objecte... Venint he combinat diálechs subtils pera ferte parlar... y no recordo res.

PAU.

Ni falta... ¿recordas lo principal? ¿lo tema?

QUIM.

(Moviment de cap que vol dir Si.)

PAU.

¿Malas noticias de Bilbao? ¿no m' ho has volgut dir ara poch per no entristar? ¿las minas s' han enrunat? ¿altra inundació dins las galerías? ¿diners perduts?

QUIM.

(Moviment que vol dir No.)

PAU.

¿Te sents malalt? ¿los nens? ¿la tia?... ¿Enriqueta?

QUIM.

D' Enriqueta 's tracta... de la mamá.

PAU.

¿Han continuat... discutint, al tornarse á véure?
¿davant téu?

QUIM.

No. Com has vist, la mamá s' ha retirat... jo l' he seguida pera calmarla, consolarla... m' ha parlat... (Cambi de téo.) Escóltam, Pau, escóltam seriament... La qüestió de negocis no 'm preocupa... la defensa dels interessos qu' hem esmersat en l' explotació de las nostres minas...

PAU.

Ja t' ho deyajo. Més te valia ser ingenier pe'l compte del govern, cobrar lo sou sens grans afanys... de tant en tant una comissió al extranger pera estudiar lo que ni á tú ni al govern interessa...

QUIM.

Lo fet, fet està... Per defensar los nostres diners aniré, vindré, viatjaré... las contrarietats ocorregudas son las de tot comensament d' explotació... No 's tracta d' aixó... Acavo de tenir llarga conversa ab

la mamá, he volgut que m' expliqués reposadament y à solas, los motius de queixa qu' Enriqueta li dona... ¡cosas de res! ¡susceptibilitats!... que de vegadas no li respón, qu' altres li parla ab duresa... ahir sembla que la va tractar de «mal cor»... ¡de mal cor la mamá! la generositat personificada, sempre protegint un ó altre, arreplegant gent desvalguda... ¡ho pot fer! es rica, li agrada conversar ab gent nova...

PAU.

No vull escusar à la téua dona... ¡pero, noy! la tia de vegadas ni diu massa. Sempre t' invoca, tot t' ho dirà quand tornis.

QUIM.

La mamá... es mare.

PAU.

(*Ab broma.*) Naturalment; es mare téua, y Enriqueta ho es dels tēus fills. (*Mitj riuent.*)

QUIM.

Té més edat...

PAU.

(*Tó natural.*) Qu' hauria de produhir major tolerancia.

QUIM.

No trovo la resposta de la méua dona criminal... mes no obstant, prova cert desitj de no deixarse menjar, certa rebeldia que per forsa anirà convertintse en àgror, en antipatia... origen de discussions interminables...

PAU.

Que podrias evitar... tornant cadahú à casa séua... Vosaltres aqui à Fontfreda, ja que ho heu fet arreglar pera viurhi mentres los nens sigan petits... y la tia...

QUIM.

¡Lluny de Fontfreda!... ¡ben lluny! (*irónich*) tenint Enriqueta per únic company mentres jo fos fora, al Doctor que may es en lloch... ó à tú que sempre ets à casa.

PAU.

(*Llarga pausa.*) ¿Que sempre soch à cosa téua?... ¡Quimet! ¡Joaquim! ¿parlasseriament? Diustù, perque aixís t' ho sembla, que passo mass' horas à la villa Fontfreda... ¿ó t' ho fan dir?... Mira com sense las preparacions que venint aqui meditabas hem arrivat à la conversa que probablement desitjas... La tia...

QUIM.

Si, la mamá trova que la téua... assiduitat... mentres soch fora...

PAU.

Es... exagerada... No m' estranya... Mentrejo hi soch no pot fer prédicas llargas, ni trovar massa taras... pero lo que semblí ó deixi de semblar à la tia la méua... *assiduitat*... malgrat lo respecte que li dech

com á parenta, com á mare téua, com á senyora...
me té... m' interessa menos de lo que... la tal... *assiduitat* te sembli á tú.

QUIM.

¿A mi?...

PAU.

¡Tens rahó! Lo senzill fet de dirme lo que ta mare pensa, demóstra lo que pensas tú. No vull insistir obligante á dirme ab paraulas lo que la téua actitud, ta visita després d' un pesat viatje, me diuhen clarament... Pots tranquilisar á la téua mamá... no tornaré á posar los peus á Fontfreda.

QUIM.

¡No exagerém! Ni jo 't dich que no tornis á casa, ni hò ha dit la mamá, ni ho vol ningú... ¿qué sembla ria després d' haberhi dinat tant suvint mentres jo era fora?

PAU.

Hauré de retirarme poch á poch... ó millor encara, pretestar un negoci urgent... á qualsevol part... (*Cambi de tó.*) ¿Quina necessitat tinch de donar explicacions á ningú? (*à part*) ¿no soch llibre? (*Regira papers, trova una guía de ferrocarril.*) Avuy passa 'l rápit (*ab lo dit en lo llibret*) á las onze vint y nou... Aqueix vespre mateix me 'n vaig... á Suissa, á Lou chon... precisament ja tenia ganas de mudá d' ayres. (*Enfadat, crescendo.*)

QUIM.

Suposo que no te 'n anirás sense venir á despedirte... 'L rápit passa tres vegadas per semana, podrias esperar.

PAU.

No, avuy mateix... ¿Despedirme? ¿de qui? ¿de la tia que desitja saberme lluny? ¿dels nens, que pensarán en mí com pensan en tú quand ets fora, en tú que 'ts lo papá? ¿d' Enriqueta, qu' estém insultant tú y jo... Jo involuntariament, tú ab premeditació?

QUIM.

¡Pau! no sé fins á quín punt lo nostre parentiu, més que 'l parentiu, la nostra amistat, t' autorisa á parlarme com me parlas... Si jo cregués que la méua dona...

PAU.

¡Calla beneyt, calla! ni saps cóm tréuret las paraulas de la boca... ¿Vols que 't diga lo que no gosas dirme? es ben senzill... Me vols dir: no 't vull per casa mentres jo no hi siga... lo qual, ho repetesch, es insultant per Enriqueta... y per mí; pero com no 'ns hem de degollar á cops de sabre ni fusellar com dos cafres...

QUIM.

¿Y per qué no? ¡si 'l cas ho exigis!

PAU.

Perque som cusins germans, perque ets pare de fills qu' estimo com si fossin meus, perque jo no 't voldria matar, perque tú no ets prou vil pera *suprimirme* indefens... Prench no obstant las téuas precaucions com un insult y 'm tinch per insultat... d' un género especial, dels insultats que guardan l' insult responenthí solament ab lo desdeny.

QUIM.

Donchs no 'm desdenys; que si bé estich cert y segur de la fidelitat...

PAU.

[Home! llástima 'm fas empleant, referinte á la téua dona, que respecto més que tú, certas paraulas.

QUIM.

No tornis á dir qu' insulto á la méua dona. Soch únich jutge de mas paraulas y no accepto...

PAU.

No acceptas, ¿qué? ¿observacions de part méua? Accéptalas ó no, fetas están.

QUIM.

¡Pauhet! ¡Pau!

PAU.

No cridis home, no cridis... alló de:

»Al campo D. Nuño voy

»donde probaros espero...»

es cursi, passat de moda... Tinch rahó prenen seriament lo que m' has dit y vull continuar teninte no prenente per lo trágich... Entornat'en á casa téua y digas á la téua mamá... lo que vulgas... que m' has fet por... tanta, que no tornaré á casa vostra... fins que m' hi feu venir pregantmen tots... y tú 'l primer.

QUIM.

De manera que resulta de la nostra conversa...

PAU.

Que 'ts un excel-lent ingenier, un fill respectuós y tendre, pero un amich duptós, un marit poch segur de si mateix... y de consegüent de sa muller.

ESCENA VIII.

QUIM, PAU, ENRIQUETA, HELENA.

ENRIQUETA.

(*Lleugera y amaneradeta.*) ¡Ja veus, marit pervers! no tornant tú hem vingut nosaltres (*baix*) no 'ns hem vist... casi! (Alt.) Estaba nerviosa esperante, los nens me preguntaban hont eras...

HELENA.

Yo he conocidu su... des... pechamiento.

ENRIQUETA.

Y m' ha proposat una passejada... pe 'l jardi.
¿Aném fins à la «masia gran»? li he dit jo, ella no volia.

HELENA.

¡Visitar un gentleman que vive... solteramente! ¡oh!

ENRIQUETA.

No gosabam deixar sola.. à la sogra (*fa una ganyeta*) á la mamá (*veyent que son marit la renya ab la mirada*) que per cert s'ha dignat dirigirme la paraula... indirectament... «¡Anéu! ¡anéu!» y s' ha quedat llegint la novela qu' has portat tú (*á Pau*) li he promés que li ensenyarias la téua col·lecció de minerals, de lepidópteros, l' herbari. (*Referrintse á Helena*.) Ademés no 'm desagradaba saber com viu l' home al estat selvatge. (*Dona tons per la cambra*) (*A Pau*.) ¿Sabs que per un ricatxo no t' arruinas en superfluitats? (*A Quim*.) Vaig fins als Torrents tot fumant un cigarro... que 't compri qui no 't coneixi... (*A Pau*.) Debias demanarli esplicacions sobre l' gran negoci... ¡oh! no ho neguis, tú l' entretenias... ¡Avaro! ¡per cinq mil duros que hi tens! (*A Helena que regira l' herbari*) un solterot rich, més de lo que mana la lley de Deu!... ab un surtit d' oncles y tias que cada dos per tres li fan la gracia de legarli qui una finca, accions, diners, (*ensopega ab una senalla de pedruscalls*) ó li demostrabas lo resultat de las téuas excursions, dels téus estudis d' aficionat... un aficionat naturalista, encara més pessats que 'ls aficionats à versos... gent inofensiva qu' un pot no escoltar, mentres que 'l geólech d' afició es un sér insuportable... la més petita pedreta (*ne pren una de la senalla*) ¡ola! un trosset de roca terciaria... ó terciana... (*rihent*) no digas (*á Quim*) que tú també quand nou casats vam vindre per aqueixas terras, prou ofenoset eras. (*A Helena*.) Per ells, lo torrent més bonich, l' avench més fondo y horrorós es... ¡una esquerda cósmica!... Una estreta y fresca vall rodejada d' altas cingleras... l'inmens cráter apagat (*rihent més fort*) ¡apagat! per sort qu' está apagat... ¡y fret!... (*Cambi*.) ¡Bé! ¿qué teniu? ¿sabeu que la vostra recepció es bastant... freda?... casi tant com lo cráter...

QUIM.

La sorpresa de véuret per aqui... ¿no hi habias vingut may? (*Pausa, està com avergonyit*.)

ENRIQUETA.

(Irónica.) Moltas vegadas. (*Marcat. A Helena*.) ¡Lo mas del nostre cusi 's trova tant prop del nostre!

HELENA.

Me habia dicho usté que las colecciones estaban veramente... importantes... ¡Usté las ha visto... ya! (*Marcat ab perfidia*.)

PAU.

(*Mirada terrible à Helena.*) Es no obstant lo primer dia qu' honras ma casa ab ta presencia (*lleuger*) no dirás que no t' parli en estil noble. Precisament ne parlaba'm ab Joaquim... densà que soch aquí no heu acceptat encara ni l' un ni l' altre una cadira à la méua taula.

HELENA.

No haber sitio por muchas gentes. (*Per l' atlas.*)

ENRIQUETA.

(*Ab la sombrilla espenyentlo.*) Es ademés poch segura.

PAU.

(*Forsat.*) Aquesta es la méua taula de travall.

ENRIQUETA.

(*Forsada.*) D' aficionat à pedras menudas.

PAU.

Quand m' hi poso rebo à dalt... un menjador com-de convent... També deya à Joaquim qu' insistia per-que us convidés à tots y tragüés la pisa fina que pre-cisament no puch ferho per ara y tant.

ENRIQUETA.

Escusas...

PAU.

No, de veras, penso empendre un viatge d' alguns mesos.

HELENA.

¿Un viaje? (*Sorpresa.*) ¡Es posible!

ENRIQUETA.

¿Quand l' has decidit? ningú t' habia sentit parlar...

QUIM.

L' home solter avuy es aqui...

HELENA.

Y se va usté... ¿prontamente? (*Com indiferent.*)

QUIM.

Hoy mismo.

PAU.

En lo tren que passa á las 11 y 29 minuts.

ENRIQUETA.

¿Y te 'n vas sense donar un sol petonet á la Nini-na? ¿al teu fillol?

PAU.

Féulos muntar tots cap al tart... després d' haber dinat... tinch molta feyna... l' estació es una mica lluny.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir en bon catalá: ¡M feu nosa! ¡Adeu! y bon viatge... ¿No 's pot saber ahónt t' encaminas?

QUIM.

A Suissa, à França.

PAU.

Sens demora fixa.

ENRIQUETA.

(*A Helena, posantse un guant que s' havia tret.*) ¡Vamos! (*Repara que Quim y Pau no's donan las mans. Cambi de tó, baix á son marit.*) ¿Qué passa? ¿per qué te 'n vas sens dir adeu á ton cusi?.... y tú, naturalista de per riure, ¿qué t' ha fet lo meu home pera mirartel tant de reull?

QUIM.

¡Jo!

PAU.

¿A mi?

HELENA.

(*Que regira llibres fingint indiferencia.*) ¡Vamos!

ENRIQUETA.

(*Baix, primer terme.*) Sou massa formals un y altre per haberos disputat sense motiu... (*A Helena.*) ¡Si, vamos! (*Helena tot regirant desapareix per una porta lateral.*) Qüestions d' interesos no crech que pugan...

QUIM.

¡Aném! ¡aném! déixat d' interrogacions, no arrufis lo nasset (*riure forsat, li vol passá la má pe'l nás avall*) las noyas ben educadas...

ENRIQUETA.

¡Callan y creuhen! coneix lo precepte... me l' han fet observar essent fadrina, l' he observat de casada. (*Cambi de tó.*) Deixo de ser la noya ben educada y pregunto ab *indiscrecio* ¿per quin motiu dos homes que fins avuy s' han estimat deixan de mirarse ab afecte al despedirse?

QUIM.

Repetesch que... estém perdent temps... aquella senyora 'ns espera (*mirant al corredor*) no sé ahónt... No ja com á noya; sino com á esposa t' ordeno...

ENRIQUETA.

¡Ordeno y mando! ja ha comparegut lo tirá què hi ha en tot home... Donchs jo 'm rebelo, desobeheixo 'l mandat, insistint, preguntant ¿per qué heu renyit? ¿per qui?

PAU.

No vulgas saberho.

QUIM.

Es inútil insistir.

ENRIQUETA.

La vostra persistencia en callar es més eloquènt que no ho serian las paraulas... Heu discutit á causa méua... (*Pausa.*)

PAU.

¡Enriqueta!

QUIM.

¡Anem!

ENRIQUETA.

A instigació de la méua *sogra* (*rabia*) que ja fa pocas horas ha insinuat cosas què no he volgut ni sisquera fer veure qu' entenia.

QUIM.

No t' autoriso à que parlis de la méua mare en semblant tò, ni à que preguntis...

ENRIQUETA.

Donchs jo insisteixo en preguntar...

PAU.

(*Cremat.*) Fas bé insistint. Lo teu *senyor* pretén que durant la séua ausència he anat massa suvint á casa vostra, que la nostra amistat...

ENRIQUETA.

Quimet... ¡Joaquim! ¡tú has gosat! (*Horrorisada.*)

QUIM.

¡Anem! (*Volent pèndrela pe 'l bras.*)

ENRIQUETA.

¡No 'm toquis! no necessito 'l bras d' un home que m' insulta. (*Fuig.*)

QUIM.

Y tú, ans de poch parlarem més llargament. (*Surta.*)

ESCENA IX.

HELENA, PAU.

(*Helena corrent darrera la parella. Pau l' atura ràpit, pren bitllets de banca d' un calaix, los posa dintre un sobre y 'ls hi dona en lo precís moment en que Quim torna á entrar no habent vist á Helena per fora l' habitació.*)

HELENA.

¿Por qué tanto dinero?

PAU.

(*Rapidíssim.*) ¡Biarritz! «Hotel Victoria» por si no nos vemos...

ESCENA X.

HELENA, PAU, QUIM.

QUIM.

(A *Helena.*) Enriqueta l' espera... ¡ah! (*veu á Pau donant la carta*) (*baix ràpit*) aqueixa inocent no sospeita l' ofici que li fas fer... la carta que li has donat no arribarà á qui la destinas.

PAU.

(*Compassiu y desdenyós.*) ¡Ximple!

QUIM.

¡Cobart! ¡Si 'ts home... quédat! Demà ans d' eixi 'l sol, t' arrenco l' ànima... estich segur de matarte.

PAU.

(Desdenyós.) Matam avuy mateix... pe 'l camí de l' estació 11 y 29... hora de Madrid... ja saps, retrassa...!

QUIM.

Las téuas brometas me provan qu' ets un... indecent! (aixeca 'l bras) ¡un... (exasperat.)

PAU.

(Li aguanta 'l puny ab forsa.) ¡A l' hora que vulguis...!

QUIM.

Ab armas que no fassin soroll (*senyala 'ls florets*) sense testimonis... darrera 'l téu hort (*surt corrent.*)

PAU.

Entesos.

ESCENA XI.

PAU y DOCTOR.

(Pau, que s' ha deixat caure en una cadira y branada 'l cap entre las mans, després d' haber despenjat un parell de florets; no sent entrar al doctor.)

DOCTOR.

¿Que ja es fora 'l Quimet?

PAU.

Lo Quimet y la Quimeta... y 'l diable que se 'ls emporti.

DOCTOR.

¿Has tingut visitas? ¿qué 't passa?

PAU.

Qu' allò de la dolsa pau de la natura y la llum de las estrelles y 'ls llibres amichs... son frases, que lo viure aqui es insuportable, que no tenint motius majors las cosas més fútils hi prenen proporcions enormes... que la discordia natural entre una sogra, que no es bastant vella pera ser beneyta, y una nora que ja no es prou noyeta pera obehir com un agnell... excitada per uns y altres, per oficiositats inoportunas, ha produhit un escàndol, que 'l Quimet y jo 'ns hem dit... bestiesas!!

DOCTOR.

¿Y qu' us voleu matar? (*Senyalant las armas que Pau tracta d' amagar.*)

PAU.

¡Pst! ¡vagi à saber! (*Lo Doctor fa moviment d' anàrsen.*) ¿Ahónt va? no corri... He parlat al home d' honor, al militar. ¡Si hagués cregut que s' habia d' es-

ferahir! M' ha de prometre que no farà ni dirà res per impedir que 'l méu eusi y jo 'ns trovem cara á cara... ¡sino...! (*Corre á la porta.*) M' ho promet? Sino 'l tanco y d' aquí no surt! (*Enérgich.*)

DOCTOR.

¿Voleu trovaros cara á cara y un' arma á la mà?... Prometo no dir res... á una condició...

PAU.

¡Sens condicions!

DOCTOR.

Donchs estigui bò. (*Cuadrantse.*) ¡Y tracti de tancarme! D' aquí vint minuts soch á Fontfreda y parlo á tothom de la barbaritat que vostés projectan.

PAU.

¡De cap manera! mon eusi creurá que tinch por d' ell.

DOCTOR.

¡Donchs la condició!...

PAU.

¿Quina?

DOCTOR.

Que 'm diguis hònt voleu matarvos, á quin' hora?

PAU.

¿No dirà ni farà res pera impedir...?

DOCTOR.

¡Paraula de cavaller! ¡de soldat honrat! Vull ser prop de vosaltres... pera ajudar al que caygui.

PAU.

A dos passos d' aquí... darrera l' hort, la paret que dona al camí vehinal... de matinada.

DOCTOR.

¡Gracias!... preparat... jo també hi vaig.

(*Lo Doctor se 'n va. Pau després d' haber llenyat lo floret com repugnantli, se deixa caure abatut davant l'escriptori.*)

TELÓ.

ACTE TERS Y ÚLTIM

La decoració del primer acte: es de nit, lámpara de suspensió encesa, idem càrcel daimunt una reconera, tauleta rodona, taula de joch, la taula de menjar cuberta ab un tapis. La Sogra llegint, Quim prop d' ella regirant papers, esquinsantne, tancant plechs dintre 'l calaix d' un secretari que té davant, lo Doctor jugant á escachs ab Mistress Price. Cambrera endressant, anant y venint.

ESCENA PRIMERA.

QUIM, DOCTOR, HELENA y SOGRA.

DOCTOR.

(*Preocupat, mirant suvint á Quim.*) Li dich, senyora, qu' ab dues jugadas está perduda... ha de pendre 'l mèu cavall... per forsa! ¡prench ab la torre lo peó que me l' ha pres...! ¡al rey!... Vostè sacrifica la dama... ¡al rey altra vegada!... ¡*finish!*!

HELENA.

V. siempre espantar á la enemiga.

DOCTOR.

¡Enemiga no! tot lo més, adversaria... accidental!

HELENA.

Es costumbre un... poquito... primitiva...

DOCTOR.

¡Oh! ¡Som tant primitius per aqui! Vostés als Estats Units no ho son tant ¿veritat?

HELENA.

¡Oh! !nôo! ¡nôo!

DOCTOR.

(*Rihent.*) Son derivats, producte exquisit d' un sabi encreuhament de rassas...

HELENA.

Nosotros no hablemos...

DOCTOR.

¡Inútilment! De tot hi deu haber. Vostés son me-

nos demostratius que nosaltres los greco-llatins...
¿recordà 'ls héroes d' Homero? s' insultan, volen intimidar al contrari, «estriparé 'l téu pit ab las méuas unglas,» diu Aquiles, «xuclaré la téua sang...»

HELENA.

Aquiles no ser un *gentleman*.

DOCTOR.

Y jo tampoch, probablement, perque li dich que 'n dos cops li mato 'l rey.

HELENA.

¡Oh! no quiero decir esta cosa... hablamos de los héroes de Homero. (*Reflexiona un moment mirant las pessas.*)

DOCTOR.

Ja pot reflexionar... ¡plam! ¡plam! perdo 'l cavall, prench la dama... (*Per Quim*) ¿Qué deu fer? ¡semebla resolt!

HELENA.

¡Abandono! (*Arregla las pessas per altra partida.*)

SOGRA.

(*A Quim.*) ¿Saps lo que pensaba? No li diré res à Helena, no goso preguntarli per qui era la carta... L' he vigilada densá qu' heu vingut, y t' asseguro qu' encara no s' han parlat. (*Son fill aprova ab lo cap.*)

HELENA.

(*Al doctor.*) ¿La revanche?

DOCTOR.

Li faig saber que també guanyaré.

SOGRA.

(*A Quim.*) Si de cas li donará al pasar davant del seu cuarto... li diré que 'n mudi. (*Quim aprova.*) (*A Helena.*) ¿No tiene V. calor en aquel cuarto?

HELENA.

¡Si!... pero con el ventana abierto...

SOGRA.

Valdrá més que dormi prop del meu quarto. (*A Marineta.*) Li arreglarás lo quarto blau. (*Marineta fa que si ab lo cap y 's retira.*)

DOCTOR.

¿Véu...? (*per una jugada qu' ha fet*) las perdrá to-tas... aquest gambit no 's defensa així.

HELENA.

¡Es posible! pues yo...

DOCTOR.

¿Vol inventar una defensa nova? ¡Si està més ana-lisada y coneぐada! y...

HELENA.

V. por sus amenazos me... hipnotiza...

DOCTOR.

¡Li sugestiono malas jugadas!

HELENA.

Si no fuese la... sugèstion...

DOCTOR.

¡Vosté guanyaria sempre! no 'n dubto. Per alguna cosa ha de servir lo estar al corrent de las anticallas que 'n dihem ciencia novissima... ¿Veu? eche... doble, perd la torre...

ESCENA II.

Dits, ENRIQUETA y CAMBRERA.

(Entra Enriqueta. Arreplega algun trastet dels nens, los dona á la cambrera que la segueix, la cual haurá deixat damunt del trinxant quatre palmatorias, una d' encesa.)

ENRIQUETA.

(A la cambrera.) Demà tot serán prèssas... ¡miri! 'l cubert del senyoret Aleix... (Vehent las palmatorias.) Posi bugias novas. (La cambrera pren dues palmatorias que tenen la bugia curta (l' espelma, com diuhen malament á Barcelona) se las emporta, revé altre cop ab las bugias senseras... Mentre la cambrera es fora, Enriqueta plega un paper vert ó vermell y 'l retalla en collaret per las bugias... afecta gran atenció per lo retallament.)

QUIM.

(A la Sogra.) Sembla impossible tanta dissimulació... ¿no la veu ab quina tranquilitat va y bê?

SOGRA.

Espera la carteta del cusinet... vol saber las séuas intencions...

ENRIQUETA.

(A la cambrera.) ¿Han pujat aygua á tots los cuartos? ¿han fet las giras á tots los llits? (ab veu molt natural.)

CAMBRERA.

Si, senyora, tot está llest.

ENRIQUETA.

Poden retirarse (ja casi es fora la cambrera quand Enriqueta li diu sense cridar, naturalíssimament) dirà á la cuynera que demà al demati fassi 'l xocolate pe 'ls nens... á las cinq.

QUIM.

(A la Sogra.) ¿A las cinch?

ENRIQUETA.

Y vosté muntará pera vestirlos així que s' hi vegi.

DOCTOR.

¿Ahont vol anar tant demati? (Ab bromà.)

(Enriqueta dirigintse ahont son lo Doctor y Helena: la Sogra crida á Helena.)

SOGRA.

¡Helena! ¿qué quiere decir *dining room*? hi ha autors que s' imaginan qu' un ha de saber totas las llenguas... y *remember*?... aquí (*ensenyan lo llibre*. *Helena s' ha aixecat sense passar prop d' Enriqueta. Enrahona baixet ab la Sogra, seguint ab lo dit pasatges del llibre.*)

ENRIQUETA.

(*Al doctor.*) Vull anar á Reus... ja he enviat un telegrama al papá.

QUIM.

¿A Reus? (*Pausa; no gosa cridar; Helena ho coneix y 'n profita pera retirarse.*)

HELENA.

¡Bona nit y buena hora! (*Fent la graciosa. Pren una palmatoria y 's retira. La saludan ab lo cap.*)

QUIM.

(*Més fort qu' avans.*) ¿A Reus?... ¿ab los nens?

ENRIQUETA.

(*Sense ferli cas.*) (*Al doctor.*) ¿Vol acompanyarnos?

QUIM.

¿Y qui t' ha autorisat?

ENRIQUETA.

Si vosté no vé m' acompanyará 'l cusi Pau... encara hi soch á temps pera ferli dir... ¡Miquel! (*criant al criat*) anirà al «Mas gran»...

SOGRA.

¡Naturalment! ¡Sols l' audacia pot salvar la situació!

QUIM.

¡Mamá! ¡Enriqueta! no m' exasperin entre uns y altres. (*Rápit.*) ¿Per quín motiu te 'n vols anar á Reus? (*Li pren lo puny.*)

ENRIQUETA.

(*S desfá d' ell ab energía.*) (*Pausa.*) Perque no puch viure hont no soch respectada. (*S retira prenent tremolosa una palmatoria qu' encendrá en altra que n' hi haurá d' encesa. Pausa, estupor.*)

ESCENA III.

SOGRA y DOCTOR, després MARINETA.

SOGRA.

(*Rápit.*) ¡Corre! á veure si de cas té ja la carta, si la llegeix, si escriu al cusinet!... (*Quim surt corrent.*) ¡Amich Gráu!

DOCTOR.

¿Amich Gráu? no soch amich de ningú.

SOGRA.

¡Doctor! ¡quins disgustos! aixó no es viure... ¡polsim! ¡polsim!

DOCTOR.

¡No soch doctor, ni amich... de personas mal pensadas!

SOGRA.

¿Mal pensada jo? Me sembla que la cosa es clara. Lo méu fill té paraulas ab lo séu cusi... lo cusinet se'n va... la *senyoreta* 'l segueix... Aixó no es mal pensar... No sembla sino que fins la suposició més natural siga ofensant per la séua protegida.

DOCTOR.

Jo no protegeixo à ningú especialment... Protegeixo à tothom... tractant de desfer equivochs que poden produhir conseqüencies fatales.

SOGRA.

Si Enriqueta no dona explicacions claras, si persisteix en son orgullós mutisme, si en lloch d' apaciguar al séu marit *ab provas*, continua no volent ser discutida... la deixaré anar ab lo séu papá. Se li passa una renda, ja que 'l méu fill va fer la noyada de pèndrela sense dot, acontentantse del bon nom, l' educació perfecta... ja veu los resultats que dona l' educació perfecta de la nostra jove!... guardém los nens... ¡Això sí! ¡que no se 'n dugui 'ls nens, los meus fillets!... Vosté l' accompanyará ¿veritat? à ella sola... 'l Quim será llevat y veurém si gosa emportársels...

DOCTOR.

¡Anda! ¡anda! qui més hi sap que més hi diga. Ningú creuria qu' una senyora de bon seny com es vosté, quand no's tracta de la séua nora, puga imaginar plans tant sense cap ni centener...

SOGRA.

¡Si vosté sapigués!

DOCTOR.

¿Qué? ¿'ls crims qu' ha comés Enriqueta?

SOGRA.

¡Si li sembla poch! Encara que no més fos lo de voler abandonar al séu marit?...

DOCTOR.

¡Vaji à saber si l' amenassa es séria!

SOGRA.

Ademés, es desdenyosa, tot ho vol saber millor que jo. L' ofen que 'l séu home siga carinyós ab mi... y pera ferme rabiar... sempre... sempre, fent com qui s' amaga, pero estant certa de que jo la veig... ¡bb! ¡bb! besàntse com dos coloms... (*ràpit*) ¡fàstich me fan!

DOCTOR.

(*Rihent.*) ¿Y res més?... creguim à mi... tot se cu-

raria ab unas bonas parets ben gruixudas... d' uns quants kilòmetres de gruix, entre vosté y ella... tot lo que 'm conta es conseqüència del sistema... Si visquessin separats, evitant discussions, vosté y ella serían d' alló més amigas.

SOGRA.

Impossible... té massa fums... es filla de noble... y jo... de fabricants... un dia m' ho va tirà á la cara.

DOCTOR.

Dispensi, dispensi, lo dia en qüestió jo era present. Vosté li va dir qu' ella era *filla d' un noble... pelat (rihent)* y ella li va respondre... *vosté ho es d' un cotó-retort que tenia molta llana.*

SOGRA.

(*Creixent.*) Es imperiosa, llunàtica, familiar ab los homes, lleugera...

DOCTOR.

¡Encara 'm farà enfadar! ¿Ab quins homes ho es familiar?... ¿ab mi? ¿ab lo sacristá, 'ls diumènges quand baixém á missa al poble? (*serio*) ¿lleugera? ¿ab lo nebot de vosté?

SOGRA.

¡Si, senyor! jo sè 'l que sé... davant es una cosa y darrera n' es un' altra.

DOCTOR.

Encara que ho vegés no creuria qu' una senyora fins ara tan reservada haja escoltat...

SOGRA.

¿A un ximple? ¿á un desenfeynat? ¿á un poch seny?... ¡Ay! ¡ay! ¡no 'l feya tan jove á vosté! Ab los anys qu' ha corregut per aqueixos mons de Deu, d' un regiment al altre, suposo que may haurá vist... que l' altre fos superior al marit per cap concepte... Los... *enganyats* no son may los contrafets, los rabisos, los dolents. La dona que té un marit que per un concepte ó altre li fá passar mala vida, prou feyna té ab lo seu salvatge, pera ocuparse en bromas, mentres que la ben contemplada, servida y mimada... per variar... En quand al meu nebotet, li asseguro qu' es una pessa! Encara no era aixis .. ja 'l van haber d' enviar d' intern á un col·legi per no sé quins enredos ab una cambrereta... Eusebia 's deya...

DOCTOR.

Si, pero d' una cambrera...

SOGRA.

...Era aragonesa... ¿á la muller d' un amich? ¿d' un parent? Los disbauxats no respectan res... ¿que 's figura que hi crech jo en lo seu entussiasme per las rocas y las plantas y 'ls escarabats? Comedia, comedia pura... ¿ell tancarse aqui? Seguirme desde l' istiu passat, venir á viure al «Mas gran»? ¡perque jo venia á Fontfreda... ¡com m' estima tant!

DOCTOR.

¡Y qui li diu que no haja vingut, que no l' haja seguit à vosté, precisament perque ab vosté viu desde fa un any un' altra persona?

SOGRA.

¿Quin' altra persona? ¿la Marineta?

DOCTOR.

No 's fassi la desentesa... l' hermosa americana.

SOGRA.

¡Vosté si que 'n es de mal pensat!... Un ángel, que no més plora los anys qu' ha perdut lluny de la religiò verdadera... que llevat los moments que la bona educaciò l' obliga à estar entre nosaltres, no fà més que llegir llibres... aixis (*grossos*) fins ne llegeix de grechs, de llatins!

DOCTOR.

No obstant...

SOGRA.

Respong d' ella com de mi mateixa.

DOCTOR.

¡Lo que pot la prevenció! Per si Enriqueta es ó no poch atenta ab vosté... ¡no digui! lo motiu principal es aquest... vosté li atribuheix intencions perversas... mentras que d' una Mistress... ¡no sé còm! ¡no sé quant!

SOGRA.

Mistress Price... ¡prou coneget qu' era 'l seu marit... à la séua terra! ¡durant la guerra de... de blancs y negres, va ser així com general!

DOCTOR.

Y avants de ser general... d' aficionats, havia sigut fondista, conductor de tren, comerciant de drogas... quebrat, explorador de minas... à California...

SOGRA.

(*Interrumpentlo.*) Ans de la guerra... ¡ingenier! ben explicat qu' ella m' ho té; al terminar la guerra, aixó com...

DOCTOR.

¿General?... Tots los americans ho eran... N' hi havia casi més qu' aquí à Espanya. ¡Vosté s' imagina que tot lo qu' ella li diu es l' Evangeli! A mí sempre m' ha extranyat que la senyora d' un ex general...

SOGRA.

Bé, vosté perque li té mania... lo séu home no era general... de bò-de-bò, dels que ab feyna ó sense, sempre cobran... per xò 'ls séus amichs al terminar la guerra li van donar una col-locaciò, lo van fer vice-cònsul.

DOCTOR.

¡Rahó de més! ¿Per quin motiu, mort ell, la viuda s' quedá lluny de sa patria, sense relacions, sense acudir als séus parents?

SOGRA.

A causa d' uns papers y de no sé quins certificats que no estan prou clars... Quàntas vegadas li haig de dir que s'va casar a California, en la regió de las minas; son pare hi feya... negocis... era viudo sens altre fill ni filla... Sembla que no hi havia ni parroquia ni ajuntament... Se va casar en mitj d' uns barranes qu' esparveran... ¡Vaji a cercar certificats per aquells andorrials!

DOCTOR.

En resumen... ¡qu' era casada davant l' altar de la naturalesa, sota la volta celeste!

SOGRA.

Psé... la pobre s'va casar tant com pogué... per aixó, densá qu' es viuda... y n' he fet la méua amiga, reconeixent la superioritat de las nostras creencias...

DOCTOR.

Vol ferse católica, apostólica...

SOGRA.

Si senyor, si, cristiana com nosaltres... y quand ho siga, encara que enemiga com es de... galanteixos... fins m' ha confessat qu' aborreix als homes! pot ser siga difícil; pero no perdo las esperansas de trovarli un marit... (*Pausa.*) ¿Sap en qui he pensat? ¿vosté l' coneix? (*Mitj riuent.*)

DOCTOR.

¿Qué sé jo?... ¿Miquel?

SOGRA.

¿Un criat?

DOCTOR.

¿Un home de per aquí? jn' hi ha tant pochs!

SOGRA.

¿Lo jefe d' estació! Don Lucio...

DOCTOR.

Es bon mosso... una mica tacaderet de roba... unglas de xino... brutetas y tot...

SOGRA.

¡La Companyia es pobre!... Es un senyor molt obsequiós. Cada vegada que passem per davant l' estació 'ns fa mil galanterias: tréu una cadira, l' espolsa... l' altre dia 'ns volia pesar a la báscula... ¡Helena y jo vam riure lo que no s' pot dir! L' amabilitat de la báscula no habentli donat bon resultat... se va tréure un cromo, de no sé hont.. y l' va regalar a Helena: era l' anuncie d' un balneari que li debian haber donat porque l' plantés a la sala d' espera... una ninfa d' allò més frescament vestida... (*Riuhen. Pausa.*) Mentre vosté m' fa enrahonar, qui sap lo que s' passa per llà dalt. (*Tota afigida.*)

DOCTOR.

¿Qué vol que s' passi? Enriqueta deu preparar lo menester pe'l viatge, los nens dormen somiant que

van en ferrocarril. (*A part.*) ¡Més que ella hi penso!

SOGRA.

¿Vosté créu que gosará anarsen?.. (*Entra Marieta portant una cistella ab cartas y fitxas, un servei de thé.*) ¿Qué fa la senyoreta?

MARINETA.

Lo senyoret volia parlarli, m' ha enviat á trucar al seu quarto... y no m' ha respost... Llavors lo senyoret m' ha fet encendre la lámpara gran del seu escriptori y fa rato qu' escriu.

DOCTOR.

¡Vaji! ¡vaji! tracti d' apaciguarlo... ¡créguim! convé... diguili que tot lo qu' ha pensat d' Enriqueta y de Pau... son suposicions infundadas... tracti de reconciliarlos.

SOGRA.

¡Jo! ¡que s' arreglin! entre marit y muller no vull intervenir.

DOCTOR.

¡Aixís ho hagués fet sempre! ¡Avuy convé molt! ¡moltissim! parli á Enriqueta, fassi trucar al seu quarto, avansi vosté dihent ab té festiu: soch jo... *ta sogra*, ¡y veurá com desseguit obra! distregui al seu fill, pàrlils á tots dos ab naturalitat, ab gracia, com sap ferho quand vol...

SOGRA.

¡Ay! ¡ay! ¡qué galantes estamos!

DOCTOR.

Còntils historias... de la California, del jefe d' estació. Jo mentrestant preparo las cartas... ¿trauré las baixas? ¿Juguem á l' écarté?

SOGRA.

(*S' aixeca.*) No dirà que no soch amable...

DOCTOR.

L' amabilitat en persona... cada dia més graciosa, més...

SOGRA.

(*L' interromp posantli l' vano ó la mà davant la boca.*) Vaig á veure cóm me reben... ¿No se n' irá, veritat? Si no fos vosté no sé cóm passaria las vetllas. (*Surt.*)

ESCENA IV.

DOCTOR.

Y si no fos ella tampoch sé jo hont las passaria... De dia tot va bé... un passetj á cavall per conservar l' elasticitat (*s' estira las camas*) sempre algun malaltet per veure... ¡no gayres! Aqueixos pagesos s' encaparran en passarse de metje... ¡qué 'n son de

sabis!... al cap al tart un tom pe'l poble: pero al encendre llum no 's pot anar en lloch... ¡viuhen d' una manera tant primitiva! cadiras coixas, llums que fuman... haig de fer cap aquí... prop de la méua passió... tant xamosa, tant ben conservada... tant hermosa... Ara que no m' ho veda ho puch dir... ¡Fa trenta anys!... potser més, qu' aqueixa dona es lo méu imán... Quand se va casar ne vaig tenir gran tristes... una tristes... dolsa, melancólica... lo pobre Lluis me digué lealment: «La Roseta m' estima... si t' has de enfadar ab mí, si m' has de considerar com un rival de tragedia, no m' hi caso, per ara!... esperarem que t' passi la fallera...» Vaig donar lo méu consentiment (*broma*) y ells dos foren felissos... ¿y jo? ¿que sé jo? també... Felis de la séua felicitat que coneixia; anant y venint d' una població à l' altre... aspirant per obtenir un ascens, obtenintlo, cuydant reumas, *jaquecas* de coronelas, y al cap del méu viatge per la vida 'm trovo... esperant com al ser jove... à la «mia Rosina», llavors pera véurela anar à missa, ara pera guanyarli partidas d' *ecarté*. No sé com s' arreglan las cartas... ¡sempre tinch lo rey! «¡Afortunat al joch!...» me diu ella... ¡y li dono raho!... Avuy farém durar la partida fins que las cartas 'ns cayguin dels dits... ab las intencions del amo de casa no vull móurem de per aquí. Se volen matar ans d' eixi l' sol, pero haig de pogué poch ó no 's matarán... tinch amichs dintre la plassa... aquí l' Miquel, que m' avisará del menor moviment que noti .. al Más gran la Tuyas, lo Bartomeu...

ESCENA V.

DOCTOR y BARTOMEU.

BARTOMEU.

(*Entra de puntetas y recelós.*) ¿Que 'm cridaba?
(*Mitja veu.*)

DOCTOR.

¡Ah! veniu bé... ¿qué hi ha de nou?

BARTOMEU.

Per ara... l' he deixat llensant pestes contra la Tuyas perque de tant arreglarli ella la roba, ell no 'n trovaba pera omplir la maleta gran.

DOCTOR.

¿Creyéu que va de viatge?

BARTOMEU.

¿Qué sé jo l' qué fará?... De primer, quand vosté se 'n ha anat, no ha fet més que girar per casa com un boig... una porta tancada... ¡patapum! l' obria... una

d' oberta... ¡erac! la tancaba... ha despenjat dues espasas... ¿sap? de las que punxan, sense taps de suro... y ¡ap, la! ¡ap, la! (*Fa com qui tira estocadas.*) Se deu haber cansat de barallarse ab la paret y ha comensat á regirar calaixos... ¡ran! ¡per terra! ¡patapum!... ¡de dalt á baix!... naturalment, com més n' abocaba menos trovaba lo que volia... y més s' exasperaba.. Aquella y jo tement que no 'n fes una de crespa, entrabam, eixiam... Tant l' hem aburrit passantli per davant, que per fi, de rabia... s' ha calmat.

DOCTOR.

¿S' ha calmat enrabitantse?

BARTOMEU.

Si, senyor... al menos li hem torsat lo curs de las caborias. S' ha encarat ab la dona com si se la volgués dragar... «Tot es per culpa vostra... la re...» y li asseguro que per la primera vegada en ma vida n' hi he sentit un de caragolat... «la re...malehida costum de fer dissapte; tot ho tanqueu... no trovo res...» Ha mudat probablement d' idea y s' ha assentat per escriure... ¡re...q! ¡re...q! ha xafat totas las plomas... ¡pluf! ha trabocat lo tinter... «Esperéuse, 'm deya, heu d' anar á portar aqueixa esquela...» Com no n' eixia d' escriurela m' ha donat lo recado de paraula... «Aneu á l' estació y diheu á don Lucio que 'm reservi un compartiment de primera en lo directe d' aqueix vespre...—¿Res més? li he dit jo.—¿Per vosté sol? ha afegit la dona.—¿Qué n' heu de fer, batxillera?» Nada, de por que no li tranqués lo respecte y á mi la nou del coll hem fugit... corrent ella cap á la cuyna y jo cap á l' estació... Ara 'n ving.

ESCENA VI.

Dits y ENRIQUETA.

DOCTOR.

(*A Enriqueta.*) ¿Es vosté? ¿qué farfulla? (*A Bartomeu rápit.*) Torneu al Mas y no 'l deixéu de vista... Si surt, seguiulo... Jo seguiré al de aqui. (*Ix Bartomeu.*) (*A Enriqueta.*) ¿Encara está llevada?

ENRIQUETA.

M' habia tancat al méu quarto per no ser destorbada... he liquidat comptes pendents... romput papers, rellegit cartas, escrit una mena de... memorial d' agravis dirigit al méu home... (*Depressa.*) Sols me falta arreplegar quatre frioleras dels nens (*treu uns cuberts y 'ls posa dintre un sach de mà*) cada huité 'l seu... ¡pobrets! hi estan avesats... aqueix (*mos-*

trantli) es regalo de vosté: Al intrépido Alejo, 15 de abril. (S' atendreix. Pausa.)

DOCTOR.

¿De veras vol anársen?

ENRIQUETA.

¡Vaja! A horas d' ara 'l papá ja té 'l méu telegra-
ma... ¡si no 'm vejés arrivar vindria... y seria pitjor!

DOCTOR.

Pensis'hi bé... Las discussions... dihem las cosas
tal qual son .. las disputas, una paraula tendre las
atura, un moviment exit del cor las termina; mentres
que 'ls fets materials, un viatje emprés contra la vo-
luntat del marit pot ser origen d' una desavinensa
duradera... llastimosa... fatal per vosté, per ell...
pe'ls fills! ¡Veuará! Jo de vosté diria á Joaquim... es-
còltam: tú t' imaginas lo que no es.

ENRIQUETA.

(*Altiva.*) Fássim lo favor de no continuar... Ell m'
ha insultat, ell haurá d' humiliarse... Si tantas ganas
té de donar consells... á dalt lo trovarà... tancat de
part de dins al escriptori...

DOCTOR.

(*Súbitament.*) ¡Tè rahó!... (*Surt ràpit.*)

ESCENA VII.

Dits y SOGRA.

SOGRA.

(*Al Doctor.*) ¿Se 'n va? ¿y donchs que no juguém?

DOCTOR.

Enriqueta m' ha donat un bon consell.

ENRIQUETA.

¡Consells jo! (*Sempre ab lo sach, omplintlo.*)

DOCTOR.

Vaig á parlar á Joaquim...

SOGRA.

Lo trovará molt enfeynat... ni casi ha aixecat lo
cap mentras jo li parlaba... consulta escripturas,
actas de notari... li he dit, per ferlo riure, que si feya
'l borrador del seu testament pensés en sa pobreta
mare, que se l' estima tant. (*Irònica dirigintse á
Enriqueta.*) (*Al Doctor que desapareix.*) ¡No tardi! 'l
thé sera fret. (*S' assentà, bat las cartas, prepara'l
thé; pauza.*)

ESCENA VIII.

ENRIQUETA y SOGRA.

SOGRA.

(A Enriqueta.) ¿No 's pot saber lo que contas ferhi
à la esforsada ciutat de Reus? (*Li parla sense mirar-*
la: lleugerament desdenyosa.)

ENRIQUETA.

(*Arreplegant paltós dels nens.*) Viure lluny d'aquí...
¿li sembla poch?

SOGRA.

¡Aqui! ¡ aqui! aquí hi haurá l' téu adorat marit,
los nens.

ENRIQUETA.

Los nens me 'ls emporto... l' méu adorat marit, te-
nintla à vosté...

SOGRA.

¿Y no 's podría saber qui t' ha aconsellat tant
enèrgica determinació?

ENRIQUETA.

¡La méua dignitat... de dona, d' esposa, de mare...
insultada!

SOGRA.

Altres vegadas habiam tingut... alguna paraule-
ta; pero jo per ma part—conféssaho—jo desseguit
cedia; com escáu à persona ben educada.

ENRIQUETA.

Lo qual vol dir que jo no ho soch... Miri, mamá....

SOGRA.

¡Ah! (*Satisfeta de sentirse tractar de «mamá».*)

ENRIQUETA.

... Del méu marit... altres vegadas no eran la pre-
sent. Una ó altre habian de ser la darrera.

SOGRA.

Altres vegadas... potser no tenias qui t' apoyés,
qui t' digués que «fèyas bé» rebelante contra l' au-
toritat lligítima del marit.

ENRIQUETA.

¡En efecte! té rahó... Probablement l' indignada
exclamació del amich cridantme «fas bé de protestar», ha sigut la causa determinant de la méua des-
usada energia... Fins ara, quand vosté al principi de
viure junts me donaba à entendre lo poch agradable
que li era la méua persona... ab paraulas de doble
sentit, ab ironias cortesmes embolicadas de termes
amistosos, de frases fetas... jo 'm contenia, feya exa-
men de conducta... y volenthò, volent tantíssim viure
en bona armonia, 'm deya: ¡pot ser si! pot ser la ma-

má... del téu marit, té rahò, pot ser soch lleugera, aturdida en accions y paraulas, pot ser massa avara de las caricias del méu marit, pot ser gelosa y lla-minera dels petons dels méus fillets... «arrufo l' nas-set» quand altre persona que jo vol ser per ells aman-yagada... pero poch à poch he anat fentme cárrech de que fins no sent gelosa, partint ab *altre* las séus caricias; l' ALTRE tampoch estava satisfeta... y 'ls renys qu' avans rebia per acaparadora de petons, m' eran fets després per negligent, per descuydada, per poch amorosa... de tal modo qu' avans perque 'm feya estimar massa... y ara perque estimo poch... may he tingut la satisfacció de plaure... à l' ALTRE persona.

SOGRA.

¡Bravo! ¡magnific hich parlament de comedia!... ¡miréu la nostra jove! me semblaba, escoltante, qu' escolta-ba à la Duse... ¡quinas frases més ben trovadas!... la méua dignitat d' esposa... de mare...

ENRIQUETA.

Ja sé que en lo seu afany de trovarme mérits, fins me trova «pobre d' espir». Celebro donarli proves ab lo meu discurs, *tant ben trovat*, de que anaba tant errada sobre l' méu compte baix lo punt de vista del sentiment... com de la méua capacitat intelectual...

SOGRA.

La passió dona eloquència.

ENRIQUETA.

N' es vosté prova perpétua. Sempre apassionada contra mí, sempre eloquènt al expresar sas queixas.

SOGRA.

¡Miréu la tendre colometa!

ENRIQUETA.

Ho he sigut fins ara... Al anarmen de casa méua, ab orgull puch dir qu' ab ningú he sigut injusta...

SOGRA.

¡De casa méua!...

ENRIQUETA.

(*Plorant.*) De casa de vosté... Recordaré la manera curta, eloquènt ab que m' ha recordat que no soch rica...

SOGRA.

No ho eras de fadrina; mes un cop casada, muller d' un marit quals riquesas...

ENRIQUETA.

...Pot guardar... pe 'ls séus fills. ¡Per mi rés li vull!

SOGRA.

Naturalment... Vosté viurá de las grans rendas del seu papá.

ENRIQUETA.

Lo méu papá ha viscut honradament ab la mamà y ab sa filla, sense ajuda de vosté...

SOGRA.

Gracias à no sé quina delegació... ¿cóm ne diuhen?
¿la subalterna? una ocupació descansada y productiva que 'l méu fill li va conseguir.

ENRIQUETA.

La ira la fa ser mal educada.

SOGRA.

(Pausa.) Si, j'ents rahó! y encara sentho no serho més... Voldria trovar paraulas d' aquellas que 's deuhen dir la gent baixa quand s' insultan. ('S va aixecant.)

Estém solas... ningú 'ns sent... Vull donarme l' immensa satisfacció de dirte ben clar... ¡que t' aborreixo! que la téua senzillés lá trovo afectada, que 'l téu tracte ab lo méu fill lo trovo poch digne, que las téuas maneras ab los méus nets las trovo d' una dona que no 's fa càrrec de lo que es ser mare... com no s' ha fet càrrec de lo que es ser esposa... que... (dreta y convulsa) socialment te trovo tonta, que personalment te trovo lletja; en una paraula... ¡que no la puch veure, senyora nora! (Cau al silló.)

ENRIQUETA.

Donchs profitant (*nerviosa y creixent poch á poch*) de la mateixa ocasió, també 'm donaré l' immensa satisfacció de dirli que, viuda mimada d' un marit que tota sa vida la serví de genollons, perque vosté li portaba bon dot: fàbricas per dirigir, terras per menar, vosté ha sigut esposa autoritaria, mare exigent... viuda pretenciosa, *avia* sense cor... també li diré que si ningú la contradiu, si tothom la venera, es perque esperan deixas... Publiqui en vida 'l seu testament y sabrà qui se l' estima...

Senyora sogra, davant qui tothom deu inclinarse, jo aixeco 'l cap... y ben cara á cara li dich... ¡Tú no 'm pots veure!... Jo no 't vull veure. (Fuig.)

SOGRA.

(Pausa. S' aufega.) ¡Ay! ¡ay! ¡ay! ¡ay!

ESCENA IX.

SOGRA, DOCTOR.

DOCTOR.

¿Qué té? ¿Qué li passa? (*La veu aufegantse, li mulla 'ls polsos, li fa beure un glop de thé.*) Aqueixa casa es un manicomí!

SOGRA.

¡Ella! ¡ella! m' ha dit desvergonyiments... M' ha insultat de mala manera... M' ha tractat... ¿de qué sé jo? ¡Es una mala persona! Té tots los defectes...

fins lo de mal parlar, que no li coneixia... ¡Quimet! ¡fill! ¡Joaquim! (*Cridant bastant fort per la porta que's suposa conduhir ahont son fill está escribint.*) ¡Qui-met! Cridil vosté. (*Al Doctor.*) (*Pausa.*) ¡Aqueixa dona 'm matará!

ESCENA X.

QUIM, SOGRA, DOCTOR.

QUIM.

¡Mamá! (*Alarma.*)

SOGRA.

¡M' han insultat! m' han tractat de mala mare.

QUIM.

(*Al Doctor.*) ¿Qui? ¿un criat?

DOCTOR.

No s' alarmi Joaquim... retiris, creguim, segueixi l' plan que li donaba... (*ràpit*) deixi fer à Enriqueta... admitim qu' à trenc d' alba s' aixeca, fa vesti 'ls nens... Vosté compareix, y sense esplicacions; pren à la séua dona pe'l coll, als menuts per las galtas .. y petó vā, petó vé, se me 'ls emporta à Reus à fer una visita al *abuelo* Muntadas... que 'ls convidarà à una berenada al mas, à una excursió à Salou.

SOGRA.

No, fill, no, no sigas débil .. La téua dona no t' estima, no 'ns pot veure.

Que 'm detesta à mi, m' ho ha dit ara... aquí, aquí... aquí hont ets tú era ella... De que no t' estima ne tinch provas... Ho diré tot... molts nits—¿per qué no dirho?—quand ella 'm creya adormida ha baixat al jardi hont un home l' esperaba... ¡L Pauhet! ab qui habian estat tota la vetlla fent mil brometas mentres jo llegia per aquí ó jugaba à cartas ab lo Doctor... y aquella infelis, la méua amiga, fastiguejada de tanta familiaritat se 'n anaba al seu quartó à resar, à preparar los séus examens de doctrina.

QUIM.

¡Mamá!

DOCTOR.

Jo no he reparat may ni las familiaritats, ni 'l despit d' aquella *infelis*; molts nits l' *infelis* y jo jugabam à damas... à un joch qualsevolga... vosté llegia, l' Enriqueta anaba y venia... Pauhet dibuixaba nínots al àlbum dels nens...

SOGRA.

Deixim dir... quand vostés se retirabam... ella y jo muntabam... y quand ella 'm creya adormida, l' he

vista de darrera las persianas passar llargas estonias pe 'l caminal del jardi .. ¡l' he vista! com are 't veig... l' he vista despedirse d' ell tendrement .. y quand se tornaban à veure davant de nosaltres tot eran brometas, de si «cusina, fas mala cara» «cusi, 't deus ficar tart al llit.»

QUIM.

¿Oh sent? (*Al Doctor.*) ¿Oh sent?

DOCTOR.

¡Senyora! ¡vosté causa desgracias que ni imagina!

SOGRA.

(*Se sent un soroll de balcó que s' obra.*) Si, fill, si; no t' erras.. han obert un balcó.. no t' erras, apaga 'l llum. (*Ho fan entre 'ls dos.*) ¡Mentre som aquí no gosant discutirla, ella espera al seu amant!

QUIM.

(*Certa claror de lluna ó d' habitació superior il-lumina feblement lo jardi.*) Algú munta pe 'l camí de las acàcias.

DOCTOR.

Lo Miquel que desa eynas.

QUIM.

No, son passos de...

SOGRA.

...De calsat dur... los de sempre. ¿Sents lo trepitj de botas damunt la sorra?

DOCTOR.

(*A part.*) Tractaré d' evitar una desgracia .. dono claror al llum, erido... y campi qui puga.

(*Va de paipentas buscant la claueta de la lámpara. Pausa. Quim y Sogra s' apropan ansiosos de la galeria, y de darrera 'ls plechs de la cortina veuen—ho veu lo públich—un home y una dona que 's tenen abraçats.*)

SOGRA.

¿Encara duptas? ¿la veus? ¿no 'ls coneixes?

QUIM.

¡A ell sí!

SOGRA.

A ella no li veurás la cara. ¡Cóm li veurias si ell la té presa pe 'l cap, petonejantla!

QUIM.

¡Mare! ¡mamá!... ¡ni una paraula més! (*De paipentas pren un revólver del catxaix del secretari.*)

SOGRA.

¡Aixi... aixi 'ls he vist moltes vegadas!

QUIM.

¡Si, ell es! ¡No 't valdrá Cristo! (*Pim, pam, pam.*) (*Etjega tres ó quatre tiros seguits.*)

DOCTOR.

(*Un moment avants qu' ell tirés, y de consegüent, la fracció de minut necessaria perque 'ls del jardi s'*

hajan posat á cobro, crida:) ¡Pauhet! ¡noy! ¡salvéuse!
QUIM.

(*Al Doctor.*) ¿Qué fá vosté? (*Pe 'ls crits y perque ha donat claror al llum.*) (*Mirant á fora.*) Inútil avis... ¡Tots dos ferits! ¡Ja cauhen! (*S' han de veure un home y una dona abrassats, vacilant fins que desapareixen darrera un objecte qualsevulga.*)

MIQUEL.

(*Fora 'l jarai.*) ¡Lladres! ¡assassinus! ¡correu! ¡matéulos!

ESCENA XI.

Anteriors, ENRIQUETA.

(*Enriqueta ab vestit de cambra, una enagua sota, sense cosset, los cabells mitj desfets, peus nusos, calcats ab babutxas.*)

ENRIQUETA.

¿A qui matan? ¡Quim! ¡fills meus! ¡mamà! (*Vehent á son marit ab lo revólver á la má, á sa sogra esferehidà, al Doctor tot fora de sí, cau desmayada en brassos de Quim.*) ¿Estás ferit? ¡ay!

DOCTOR.

(*Arreplegant la palmatoria qu' haurá caygut de las mans d' Enriqueta y anant á la Sogra ab tó burleta*) ¡Ja veu si l' ha feta bona! Aquesta pobre calumnida... morta de susto... creyent que la mataban á vosté, al seu home... per lla fora qui sap quánts ferits...

ESCENA XII.

Anteriors, MIQUEL, criadas, BARTOMEU.

BARTOMEU.

Tot ho han rebut las regadoras. (*Ne porta una á cada má.*) Per casualitat... me passejava per lla fora quant sentint al Miquel que eridaba... «lladres», he corregut pera agafarlos; pero á la claror de aquest llum (*la lámpara*) he reparat qu'un dels lladres duya faldillas... quand vosté ha tirat, eran darrera'l quartet de las eynas.

SOGRA.

¿Quánts eran?

BARTOMEU.

(*Senzill.*) Ay! ay! ¿quánts vol que fossin? Lo senyoret Pau y la senyora Helena. Ja fa qui sap lo temps

que festejaban... (*Vehent l' efecte produxit per sas paraulas pregunta en general.*) ¿Que no ho sabian?

QUIM.

(*Tenint encara á sa muller.* ¿Y ahont han anat?

MIQUEL.

Cap al tren, suposo; he surtit fins al camí vehinal,
(*mirant al rellotje*) ara 'l deuhen pendre... ¡las 11 y 29!

DOCTOR.

(*A Quim, broma.*) ¡Hora de Madrit! (*Quim passa cap á sa mare, deixant á Enriqueta al cuydado del Doctor. Enriqueta ha tornat en si.*) ¡No 's mogui! (*A Enriqueta.*)

SOGRA.

¡Fill meu! ¡quánts mals ratos t' he causat!

QUIM.

Per massa amor, mamá; no se 'n excusi.

DOCTOR.

L' únic medi de no causarnhi cap més... ja 'l sé
jo... los uns aquí...

SOGRA.

¡Separarme del méu Quimet!

DOCTOR.

(*Als jovens.*) Vostés aquí ab los séus fills... y vosté
á... la casa payral...

SOGRA.

¡Sola! ¡No més que criats dintre aquell casalot!

DOCTOR.

(*Broma.*) Ni 'l recurs li quedará d' ensenyar la
doctrina á la viuda d' aquell general... d' aficionats.
(*Pausa. Cambi de té.*) Si trova la séua casa gran, jo
n' hi sé una de més petiteta... hont hi viuria com una
reyna... (*Ràpit.*) ¡la méua!

SOGRA.

¿M' ofereix la séua casa... per viure? ¿y vostè?

DOCTOR.

¡Quimet! ¿vols fer una bona acció? dónam lo téu
consentiment. (*Conmogut.*) Ab tota serietat, crehent
fer á tots un bé... satisfent lo somni de tota ma vida
goso proposarme... (*Allarga la mà.*)

SOGRA.

¿Per marit méu?

DOCTOR.

Si, senyora; ¿'m vol? ¿hi vens bé, Joaquim?

QUIMET.

Per mi... (*Acaricia á sa muller.*)

SOGRA.

Diré que sí (*pausa*) si tothom me promet no guar-
darme rencor.

QUIM Y ENRIQUETA.

¡Mamá! (*després se besan. Ell demana perdó, etc.*)

SOGRA.

(*Al doctor baix y ab té graciós.*) Lo qu' es aquesta,

crech que en sa vida m' ha estimat tant... ab tal de veurem fugir! (*Alt.*) Y bé ¿á quin titol he de donarli la méua má... ja un poquet pansida?

DOCTOR.

(*Besantli galantment.*) ¡Tendre y hermosa com sempre! ¿A quin titol? ¿qué sé jo? Ascendeixim de pretendent à marit... (*Buscant la frase.*) Per rigurosa antigüedad.

(TELÓ.)

Poblet, la Granja, juliol de 1890.

Aquesta comedia es propietat del autor y ningú sens lo seu permís escrit podrá representarla, traduhirla ni estamparla.

Se trova en casa López, Rambla del Mitj, número 20, Barcelona, y en las principales llibrerías.

Queda fet lo registre manat per la Lley.

Preu 2 pessetas.

